

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
Katedra dějin a didaktiky dějepisu

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Zuzana Kozoňová

Dějiny města Tábora od 13. do 18. století
(Od husitství ke katolictví)

History of town Tabor from 13th to 18th century
(Moving from Hussitism to Catholicism)

Praha 2013

Vedoucí práce: Mgr. Dušan Foltýn

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracovala samostatně s pomocí pramenů a literatury, které jsou uvedeny v seznamu použité literatury. Práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného, nebo stejného titulu.

V Praze, dne 7. května 2013

podpis

Poděkování

Děkuji Mgr. Dušanovi Foltýnovi za jeho ochotu ujmout se vedení mé bakalářské práce, za cenné připomínky k výsledné podobě této práce a za jeho trpělivost. Dále bych chtěla poděkovat doc. PhDr. Janě Kepartové, CSc. za pomoc při překladu latinských textů. Následně také ochotným zaměstnankyním SOkA Tábor a SOA Třeboň. V neposlední řadě bych chtěla poděkovat svým rodičům za celoživotní podporu, bez níž by tato práce nemohla vzniknout.

Anotace

Cílem této bakalářské práce je zachytit především duchovní a architektonický vývoj města Tábora, které se nacházelo v těsné blízkosti Sezimova Ústí, kde působil žebrový řád dominikánů. Tábor byl na svém počátku založen na způsob vojenského ležení a stal se útočištěm husitství. V průběhu času se ale stával skutečným středověkým královským městem, ve kterém si v 17. století založil svůj klášter řád bosých augustiniánů. Snahou práce je ukázat klíčové aspekty, které vedly k proměnám městské zástavby Tábora a náboženského cítění jeho obyvatel.

Klíčová slova: Sezimovo Ústí, mendikanti, Hradiště, husité, Tábor, architektura, Zikmund Lucemburský, Jiří z Poděbrad, represe, rekatolizace, augustiniáni bosáci, Josef II.

Annotation

The aim of the bachelor thesis is to capture spiritual and architectural development of Tábor. Tábor was situated in close proximity to Sezimovo Ústí and the Dominican Order used to be active in there. At the outset, Tábor was founded as a military encampment and it became a Hussite safehold. In the course of time it evolved and became a truly medieval royal town where the Augustinians founded their order. The thesis points out key aspects that influenced changes of Tábor built-up area and religious ideas of its inhabitants.

Keywords: Sezimovo Ústí, mendicants, Hradiště, the Hussites, Tábor, architecture, Sigismund of Luxemburg, George of Poděbrady, repression, the Re-Catholisation, Discalced Augustinians, Joseph II.

Obsah

Úvod	6
1. Prameny a literatura	8
2. Události před vznikem Tábora	12
2. 1 Stručné dějiny Sezimova Ústí.....	12
2. 2 Hradiště.....	16
3. Založení města Tábora	19
3. 1 Jak došlo k založení Tábora.....	20
3. 2 První obyvatelé a počáteční organizace nově vzniklého města.....	21
3. 3 Prvotní zástavba.....	23
3. 4 Hospodářská situace Tábora.....	27
3. 5 Radikalizace části obyvatel a ideové rozpory mezi husity.....	29
3. 6 Proměna vojenského ležení v město a rozchod s Janem Žižkou.....	29
4. Tábor městem královským	31
4. 1 Tábor po bitvě u Lipan.....	32
4. 2 Dohoda s králem Zikmundem.....	33
4. 3 Privilegia císaře Zikmunda udělená městu Táboru.....	35
5. Volba nového krále	38
5. 1 Dva kandidáti na krále.....	39
5. 2 Doba bezvládní a vznik kališnického katechismu.....	40
5. 3 Konec tábořské republiky.....	41
6. Dějiny města od 2. poloviny 15. do konce 16. století	42
6. 1 Hospodářství a nová privilegia ve 2. polovině 15. století.....	42
6. 2 Hospodářský propad v důsledku konfiskace majetku Ferdinandem I.....	44
6. 3 Tábořské školství a duchovní život.....	45
7. Architektonické proměny města od pol. 15. do konce 16. století	47
7. 1 Lázně.....	47
7. 2 Kostel Proměnění Páně na hoře Tábor.....	47
7. 3 Městská radnice.....	48
7. 4 Budova školy.....	50
7. 5 Měšťanské domy.....	50
7. 6 Sklepy.....	51

7. 7 Vodní nádrž Jordán s vodárenskou věží.....	52
7. 8 Cihelna.....	53
8. Počátek 17. století.....	55
8. 1 Vpád Pasovských.....	55
8. 2 Úprava hradu a morová rána v Praze.....	56
9. Tábor v době třicetileté války.....	56
9. 1 Město v obležení císařských vojsk.....	56
9. 2 Rekatolizace.....	57
9. 3 Modernizace opevnění a drancování švédských vojsk.....	58
9. 4 Důsledky třicetileté války.....	59
10. Řád bosých augustiniánů v Táboře.....	60
10. 1 Obecná charakteristika augustiniánů bosáků.....	60
10. 2 Stručné dějiny řádu v českých zemích.....	61
10. 3 Příchod bosých augustiniánů do města	61
11. Budova kláštera.....	62
11. 1 Výběr pozemku a příprava na stavbu.....	63
11. 2 Položení základního kamene.....	63
11. 3 Stavební práce na klášteře a kostele.....	64
11. 4 Krypta.....	66
12. Život v klášteře a jeho organizace.....	67
12. 1 Představení kláštera.....	67
12. 2 Běžný život řeholníků.....	67
12. 3 Soužití s měšťanstvem.....	68
13. Tábor v době vlády Marie Terezie a Josefa II.....	69
13. 1 Válka o rakouské dědictví.....	69
13. 2 Tábor krajským městem.....	70
Závěr.....	72
Seznam použitých pramenů a literatury.....	75
Obrazová příloha.....	80

Úvod

Téma své bakalářské práce jsem zvolila na základě zájmu o dějiny města, ve kterém žiji. Jeho historie je bohatá a pro mne nesmírně zajímavá. V souvislosti s Tábořem se obvykle vybaví téma husitství, ale město neustrnulo v 15. století. Vyvíjelo se dál.

Práce je rozdělena do třinácti kapitol, ve kterých podávám ucelený výklad o vzniku a rozvoji města do 18. století. Má pozornost se zaměřuje především na náboženské a architektonické proměny. Proto se práce nezabývá husitskými válkami, pokud některé boje přímo neovlivnily dění v Táboře.

V první kapitole uvádím kritiku pramenů a literatury a metodologii práce.

Událostem před vznikem Tábora se věnuje druhá kapitola. Z architektonických důvodů uvádím stručné dějiny Hradiště, na jehož základech Tábor vznikl. Ze Sezimova Ústí pak pocházejí zakladatelé a jeho první obyvatelé. Proto práce začíná již ve 13. století, kdy Tábor ještě neexistoval, a uvádí tak zrod města do dějinného kontextu.

Následujících jedenáct kapitol je již věnováno pouze městu. Zachycují vývoj od jeho počátku do konce 18. století. Věnují se Táboru jako vojenskému ležení a útočišti husitství a jeho proměnám ve skutečné středověké královské město, ve kterém pomalu vyhasíná v důsledku mnohých politických událostí radikální husitství a za pomoci bosých augustiniánů sílí katolictví.

Tím považují náboženský vývoj od zničení ústeckého kláštera a husitské éry až po založení kláštera řádem bosých augustiniánů za dokončený. Zmíněno je ještě působení řeholníků ve městě. Proto práce končí právě v 18. století s drobným přesahem do století 19., kdy je klášter odsouzen k zániku.

Snažím se poukázat na klíčové aspekty, které vedly k proměnám městské zástavby Tábora a náboženského cítění jeho obyvatel. Z toho

důvodu se věnuji také politickým dějinám, jelikož změny politické situace měly výrazný vliv na obrat v náboženských otázkách.

1. Prameny a literatura

Existuje mnoho odborné sekundární literatury, která se zabývá dějinami Tábora, většinou je ale zaměřena na poměrně úzce vymezená témata. Literatura, která si klade za cíl zmapovat kompletní dějiny města, není příliš obsáhlá, a hlavně se různými událostmi zabývá jen velmi stručně. Podrobnější práce, která by pojala větší časové rozmezí, prozatím chybí.

Zdrojem informací byla především vybraná sekundární literatura zabývající se různými obdobími v dějinách Tábora, která bude uvedena na konci práce.

Práce čerpá také z archivních pramenů a edic. Ze SOkA Tábor jsou využity opisy listin týkající se dějin Sezimova Ústí a Tábora a studijní kopie nejstarší městské knihy z let 1432 – 1450. Která doplňuje některá přízviska tábořských obyvatel. Kniha je v češtině a její kopie je poskytována na fólii, která se zvětšeně promítá na monitor. Orientace v ní není nijak snadná a její čtení je ztíženo častým přeškrtaváním textu a velmi neúhledným rukopisem. Písmo je nejednotné, z čehož plyne, že ji nepsal jen jeden písař.

Přínosné jsou také záznamy z archeologických průzkumů Sezimova Ústí. Zejména u starších zpráv týkajících se archeologických průzkumů byla nutná komparace s novějšími pracemi. Například v práci *Ústí Sezimovo* od Josefa Švehly je uvedena mylná informace o rozměrech a půdorysu města, které upřesňuje na základě modernějších metod výzkumu Rudolf Krajíc ve svém příspěvku v periodiku *Archeologický výzkum v jižních Čechách*. O podobě dominikánského kláštera vypovídá podle průzkumů práce Františka Máška. Nutno dodat, že se zřejmě snažil podat co nejucelenější obraz budovy, a proto je znát, že občas zapojil vlastní fantazii a romantické představy o chodu kláštera, případně chybějící poznatky doplnil podle znalostí o novějších klášterech, které již byly vybavené jinak. V jiných případech ale podobná konfrontace pramenů

nebyla možná, protože díky nové zástavbě v Sezimově Ústí nebyl novější průzkum proveden.

Zprávy o Hradišti jsou více než sporadické a o jeho historii a podobě dodnes neexistuje mezi historiky jistá shoda. Pro odhalení alespoň hypotetické podoby města je přínosné dílo *Dějiny Tábora I. Díl, 1. svazek* od Františka Šmahela, který se zabývá dobou před rokem 1421, a příspěvek Dobroslavy Menclové v časopisu *Zprávy památkové péče* pod názvem *Husitské opevnění Tábora*. V něm je pojednáno na základě archeologických výzkumu i o dřívější zástavbě ostrožny před vznikem Tábora.

Pro dějiny Tábora do poloviny 15. století jsem využívala nejvíce dodnes zřejmě nepřekonanou práci Františka Šmahela, který zpracoval ve dvousvazkových *Dějínách Tábora* velmi podrobný popis událostí od pravěku do roku 1452. Pro mou potřebu byl relevantní zejména druhý svazek, který se zabývá dějinami Tábora od roku 1422. Autor se nejvíce věnuje politickým dějinám, ale nechybí ani dějiny hospodářské, demografické, náboženské nebo sociální. Pro počáteční podobu města byly cenné také informace od Karla Thira (*Staré domy a rodiny táborské, I. díl*) a již výše zmíněné Dobroslavy Menclové. Kromě sekundární literatury jsou využívány také opisy listin ze SOkA Tábor, scany listin z virtuálního archivu Monasterium.Net a edice pramenů. Nejcennější byla edice Jaromíra Čelakovského a Gustava Friedricha *Codex iuris municipalis Regni Bohemiae, III. díl*, kde jsou k nalezení listiny, ve kterých králové udělují a potvrzují Táboru různá privilegia.

K dějinám města druhé poloviny 15. století pramenná základna převážně chybí. Nejsou zprávy o tom, co se ve městě dělo. Určitým zdrojem informací jsou listiny českých králů adresované Táboru, které jsou opět k nalezení ve výše zmíněné edici. Tímto temným obdobím v historii města se ve své knize *Husitský Tábor: Tábor ve druhé polovině 15. století* zabývá Rudolf Tecl.

K architektonickému vývoji nelze opomenout další práce Karla Thira, který se dějinami města obšírně zabýval. Důležitý je jeho spis

Táborská radnice, který považuji k tematice historie radniční budovy za nejpodrobnější, nebo *Dějiny táborského pivovarnictví*.

Pro doplňující informace pro různá dějinná období jsou používány méně obsáhlé a obecnější publikace od Rudolfa Krajíce (*Tábor: Národní kulturní památka*), Antonína Hejny (*Tábor*), Pavla Korčáka a kol. (*Tábor: Národní kulturní památka*) nebo od Jana Koláře, který uspořádal *Sborník historických prací prof. Martina Koláře o dějinách Tábora*. Poslední jmenovaný zdroj považuji pro zmapování dějin města za významný a neopomenutelný, nicméně vyskytují se v něm místy nesrovnalosti, které připisují době vzniku, protože autor neměl k dispozici takové poznatky z archeologických výzkumů, jaké máme dnes.

Archiválie týkající se augustiniánského kláštera jsou umístěny v SOA Třeboň ve fondu Bosí augustiniáni Tábor. K nalezení je tam celých 40 cm dochovaného materiálu, který čítá jeden karton spisů, jeden opis listiny a osm knih. Práce využívá první díl rukopisných pamětí konventu *Historia Conventus Taboriensis*, které obsahují mimo jiné opisy některých jinde nezachovaných listin. Kronika je řazena chronologicky od roku 1640 do roku 1761. Na vnějších okrajích stránek bývá stručná poznámka, která napovídá, jaká událost je v této části zmiňována. To, spolu s uváděním jednotlivých let, případně měsíců i dnů, velmi napomáhá orientaci v textu. Drobnou překážkou se zpočátku zdála být převládající latina, která ale byla s pomocí doc. Keparťové překonána.

Dalším cenným zdrojem pro historii táborského konventu je diplomová práce Magdy Ženíškové s názvem *Historia Conventus Taboriensis Ordinis Eremitarum Discalceatorum Sancti Augustini*. Ani zde se autorka neubráníla chybám, na což jsem přišla díky využití stejného primárního zdroje, tedy pamětí *Historia Conventus Taboriensis*. Některé informace v diplomové práci se od nich naprosto liší, i když autorka na knihu přímo odkazuje. Na straně 67 uvádí chybně jméno jednoho z bratří, když spojila 2 osoby do jedné, neřeší ani nejednoznačnost pramene v otázce nástupnictví druhého

vikáře a jako prvního převora uvádí osobu, která tou dobou již byla po smrti.

Na nesrovnalosti jsem následně narazila i u výše uvedené knihy *Staré domy a rodiny tábořské, I. díl* od Karla Thira, který podle mého překladu latinského textu kroniky, a také podle zmiňované práce Magdy Ženíškové, místy uvádí špatná data. V některých případech se jedná pouze o rozdíl několika dnů, jako při pokládání základního kamene, v případě dostavby presbytáře kostela a západního křídla konventu ale Thir událost posunul o deset let. Tyto informace jsou poté uvedeny také v knize *Encyklopedie českých klášterů* od autorů Pavla Vlčka, Petra Sommera a Dušana Foltýna, a také v knize *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích, III. díl, 2. svazek: Žebravé řády*, jejíž autorem je Milan Buben. Obě publikace zjevně čerpaly z Thirova díla.

Práce je zpracována z větší části kompilační metodou, kdy je nutné srovnávat informace u jednotlivých autorů, protože zejména u starší literatury se vyskytují faktografické chyby, které jsou někdy přejímány i v novějších publikacích. K některým dějinným obdobím je těžko dohledatelné větší množství materiálů, které by se danou problematikou obšírněji zabývaly. Mezery v pramenech jsou způsobeny z velké části skutkem členů měšťanského výboru, kteří v polovině 19. století nechali zničit asi dvanáct vozů písemných materiálů ze starého archivu.

Fotografie do obrazové přílohy jsem ve velké míře pořizovala sama, pokud to bylo možné. Prohlédnout a vyfotografovat jsem mohla dokonce i kryptu a interiér klášterního kostela Narození Panny Marie, který je běžně veřejnosti nepřístupný. U některých památek právě probíhala rekonstrukce, proto jsem využila materiály dostupné z oficiálních stránek Tábora. Další obrázky, jako například plánky nebo reprodukce některých archiválií, jsem převzala z obrazových příloh výše zmiňované literatury.

2. Události před vznikem Tábora

Druhá kapitola pojednává o aspektech, které ve svém důsledku vedly k založení města Tábora. Jde tedy o časové období mezi polovinou 13. století a rokem 1420. Pro uvedení do tématu je nutné alespoň stručně se zmínit o vývoji Sezimova Ústí, a to jak stavebním, tak společenském. Více pozornosti je věnováno zdejšímu dominikánskému klášteru. Neméně důležitá je existence Hradiště, na jehož základech později Tábor vznikal.

2. 1 Stručné dějiny Sezimova Ústí

Sezimovo Ústí bylo město poddanské a patřilo pánům z Ústí, kteří byli jednou z větví rodu Vítkovců. Poměrně častým jménem pánů z Ústí bylo Sezema, což nás přivádí k jeho názvu. K dějinám středověkého Sezimova Ústí existují jen velmi sporadické prameny. Pokud již existují nějaké listiny, týkají se především finančních záležitostí místního kláštera. Jedná se zejména o listiny z přelomu 14. a 15. století.

O založení města nemáme zprávy žádné. Předpokládá se, že město vzniklo před polovinou 13. století. Muselo existovat již v roce 1250, jelikož z této doby o něm pochází nejstarší zmínka. Tehdy generální kapitula kazatelského řádu souhlasila s tím, aby byl kostel v Ústí zasvěcen sv. Dominikovi.¹ Dalším pramenem je závěť Voka z Rožmberka z roku 1262, ve které přiznává svůj dluh dominikánskému klášteru v Sezimově Ústí. Vzhledem k existenci kláštera dominikánů zde tedy nutně před ním muselo být město, v němž by si konvent založili.²

Město se dobře rozvíjelo. Jistý vliv na to jistě mělo i dolování drahých kovů objevených před rokem 1272, díky kterému mělo zpočátku německý ráz.³ Počet obyvatel výrazně narostl poté,

¹ Beránek, K. Dvě listiny z Ústí nad Lužnicí ve Státním ústředním archivu v Praze. Táborský archiv. roč. 8, s. 5

² Emler, J. (ed.). Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae. Díl II. s. 144

³ Šmahel, F. a kol. Dějiny Tábora. I. díl. 1. svazek: Do roku 1421. s. 104

co Přemysl Otakar II. chtěl roku 1268 po Vítkovcích, aby mu výměnou za jiný majetek odevzdali nedaleké město Hradiště spolu se stříbrnými doly na Horkách. Vítkovci Hradiště ale raději zničili a jeho obyvatelé z části přešli do Sezimova Ústí. Kvůli tak velkému nárůstu lidí ve městě došlo k jeho expanzi mimo původní hranice a vytvoření několika předměstí.⁴

Město i jeho obyvatelé bohatli. Dělo se tak v závislosti na rozvoji řemesel, ale i obchodu se solí a slanečky, a také kvůli soukenickému průmyslu. Obchodu se zde dařilo díky vhodnému umístění nad splavnou řekou a poblíž hlavní silnice, která vedla z Prahy do jižních Čech. O bohatství občanů svědčí to, že své syny posílali na studia do zahraničí a šlechtici z okolí zde rádi pobývali.⁵

Sezimovo Ústí bylo obeháno hradbami. Od západu k východu měřilo 450 – 500 metrů a od severu k jihu 200 – 250 metrů.⁶ Po roce 1268 vzniklo Nové město Ústí. Bylo umístěno na druhém břehu Lužnice a spojené s původním městem velkým mostem. Ještě jeden most pak byl přes potok do jižního předměstí. To byl most malý.⁷

Co se týče zástavby, převažovaly dřevěné domy. Kamenných bylo více jen na obou předměstích. Suterénní obvodové stěny byly ale kamenné. Mívaly tloušťku 40 – 60 cm a při jejich stavbě byla používána malta. Někdy bývaly navíc omítnuty bílou vápennou omítkou. Nadzemní části domů byly tvořeny dřevěnými trámy spojenými hřebíky s křídlatými hlavami, které byly olepené hlínou. Málokdy byly využívány cihly. Jako krytina se používaly šindele.⁸

Ve městě se nacházel špitál pro chudé s kaplí. Není ale bezpečně známo, kde přesně byl. Dosud se archeologové shodli na tom, že mohl být někde v jižní části města poblíž Kozského potoka.⁹ Náměstí v severní části dnešní návsi bylo obdélníkového tvaru. Svou východní stranou přiléhalo k návrší, na kterém stál farní kostel

⁴ Švehla, J. Ústí Sezimovo. s. 10 - 11

⁵ Tamtéž, s. 11 - 12

⁶ Krajc, R. Příspěvek k opevnění a zástavbě středověkého Sezimova Ústí. Archeologický výzkum v Jižních Čechách. roč. 9, s. 79

⁷ Švehla, J. Ústí Sezimovo. s. 11, 24

⁸ Krajc, R. Příspěvek k opevnění a zástavbě středověkého Sezimova Ústí. s. 80

⁹ Tamtéž, s. 81 - 82

Nejblahoslavenější Panny Marie a v jeho nejvýchodnější části ležel dvoupatrový palác pánů z Ústí. Poblíž hradeb bylo objeveno několik hospodářských stavení, kde se našlo mnoho železného nářadí, také ovčí nůžky a hachle na len.¹⁰

Dominikánský klášter s klášterním kostelem se nacházel v jihozápadní části města poblíž mostu vedoucího do Nového města Ústí a těsně přiléhal k hradbám.¹¹ Hospodářské zajištění konventu plynulo hlavně z darů. Získával statky a platy od šlechticů, kteří se v některých případech rozhodli do něj i vstoupit. Mezi donátory patřili například Vítkovec Ojír, Petr z Rožmberka nebo král Václav IV.¹² Klášter získával majetek také koupěmi. Například v listině z 28. října 1414 potvrzují Oldřich z Ústí sídlící v Hradišti, Jan z Ústí sídlící v Pleších a bratři Jan a Prokop z Ústí sídlící v Kamenici, že převor ústeckého kláštera Havel, a tudíž i celý konvent odkoupili od ústeckého kněze Jana za 170 grošů poplužní roli s loukami.¹³ Roku 1419 Oldřich z Ústí postoupil klášteru, v listině se uvádí konkrétně převoru Jeníšovi a celému konventu mendikantů, vybírání „*povárného všeho mého, cožž mám u městě i za malým mostkem i za velikým mostem.*“¹⁴

Vlastní budova kláštera byla dlouhá asi 56 metrů a široká 7 – 8 metrů. Šlo patrně o šedě omítnutou jednopatrovou budovu se střechem krytou prejzy. Hlavní vchod byl umístěn na východní straně směrem do města. Uspořádání vnitřní části kláštera bylo patrně stejné, nebo obdobné, jako u ostatních klášterů tohoto řádu. Interiér se tedy zřejmě skládal z pokoje pro vrátného hned u vchodových dveří, dále pak z křížové chodby, z které se vcházelo do dalších místností, jako byly hovorna, kapitulní síň, velký sál pro denní práce nebo refektář ke stolování. Mezi místnosti kláštera patřily i dormitář, armarium, nemocnice, kuchyně, šatna a lázeň.¹⁵

¹⁰ Švehla, J. Ústí Sezimovo. s. 4, 30 – 31, 34

¹¹ Tamtéž, s. 4

¹² Švehla, J. Ústí Sezimovo. s. 4 - 5

¹³ Sbírka opisů k dějinám Sezimova Ústí a Tábora. fol. 13

¹⁴ Tamtéž, fol. 16

¹⁵ Mášek, F. Zříceniny bývalého Sezimova Ústí a kláštera: Obraz bývalého města. s. 62 - 63

Další budovou klášterního areálu byl klášterní kostel s pohřebištěm. Jeho umístění bylo určeno podle cihlami vyzděných a náhrobními kameny krytých hrobek, které vykopal jeden z obyvatel dnešního Sezimova Ústí na zahradě a použil na stavbu své chalupy. Později byl ještě o kousek dál nalezen náhrobek se znaky pánů z Ústí i jejich manželék. Vchod do kostela pro řeholníky byl z ambitu. V oblasti nalezených hrobek byl umístěn hlavní oltář. Přesná podoba kostela není známa, protože v době výzkumů byly již jeho zbytky z velké části rozebrány. Můžeme se domnívat, že byl vystaven v gotickém slohu. Z interiéru byla nalezena velká kamenná křtitelnice a také kamenná kropenka, která je zazděná v novém kostele.¹⁶

Klášter měl ještě další, vlastní hřbitov u svého jižního okraje. Přišlo se na něj tak, že lidé při dobývání kamene ze zřícenin naráželi na lidské pozůstatky. Kostry ležely vedle sebe a hlavami směřovaly ke zdi. Záhadou bylo, že mezi ostatky se nacházely i kostry malých chlapců. To bylo později vysvětleno díky výzkumu Miroslava Jakubičky, který zjistil, že dominikáni přijímali za novice již chlapce od 10 let.¹⁷

Sezimovo Ústí mělo jen jednu hlavní komunikaci. Byla jí cesta od mostu přes potok k náměstí a dále vedla na sever k městu Hradišti. Tato cesta byla zároveň spojkou mezi Prahou a Českými Budějovicemi. Odbočky z této silnice vedly ke klášteru, mlýnu, Novému městu Ústí, kostelu a faře, dále také k bráně věčného míru. Dřevěná zástavba byla také protkána uliční sítí. Vzhledem k tomu, že během výzkumů nebyly nalezeny dlažební kostky, ulice ani náměstí pravděpodobně nebyly dlážděné.¹⁸

I přes to, že ve městě působil žebavý řád dominikánů, začalo se zde v 15. století šířit husitské hnutí. To se netýkalo jen chudiny, ale také měšťanů a vrchnosti. Situaci v Ústí po příchodu husitů líčí verše anonymního autora:

„tu se o to vadili

¹⁶ Mášek, F. Zříceniny bývalého Sezimova Ústí a kláštera: Obraz bývalého města. s. 64 - 65

¹⁷ Tamtéž, s. 66

¹⁸ Tamtéž, s. 70

*a kněží jedni druhé z kostela honili.
Tu u Johy pekaře sobě slůžichu
a bezmál do roka tu bydléchu.
Pytel súkenník tu bohatý býše,
ten kněží na ztravě mějiše,
mistra Jičina, Věnka, Petra velikého,
Antoše, Petra ústského,
Pšeničku, Kániše, Bydlína.
I jiní kněží tu ztravu jmějichu,
a jakž se jim zdálo, tak činichu.
A skrze to město na tré dělohu
a nikdy mírem s sebú nebích:
a mnoho lidí o životy připravichu.
A skrze to město zkazichu
a pusto je učinichu.“¹⁹*

Pro husity důležitým členem rodu pánů z Ústí byl Jan z Ústí, který byl spolu s manželkou Annou z Mochova velkým zastáncem Mistra Jana Husa. Jan z Ústí mu umožnil pobyt na Kozím hrádku. Roku 1419 odešli stoupenci Husa na celohusitské shromáždění, které se mělo konat v Praze. Anna již nežila, a tak její syn a dědic Sezimova Ústí Oldřich dosadil novou městskou radu. Když se husité vraceli z Prahy, odmítl je do města vpustit. Násilím vystěhovaní lidé odešli například do Plzně nebo k Oldřichovu nevlastnímu bratru Prokopovi z Kamenice, někteří nejspíš žili i volně v lesích a připravovali se na odvetu. Husitští kazatelé k tomu navíc hlásali konec světa a poslední soud se spasením všech husitů.²⁰

2. 2 Hradiště

Ostrožna, na které byl později postaven Tábor, patřila v 60. letech 13. století jedné z vedlejších větví Vítkovců. Tu tvořili páni z Hradce.²¹ Na místě ostrožny leželo zřejmě pouze nevelké sídlo

¹⁹ Šmahel, F. a kol. Dějiny Tábora. I. díl. 1. svazek: Do roku 1421. s. 219

²⁰ Augusta, P. – Klínková, H. Tábor. s. 11

²¹ Šmahel, F. a kol. Dějiny Tábora. I. díl. 1. svazek: Do roku 1421. s. 90 - 91

Konráda a Hněvka z Hradce, ke kterému pravděpodobně přiléhalo nutné hospodářské zázemí.²²

V okolí se ale nacházela naleziště drahých kovů, na která si dělal podle královského horního regálu nároky král Přemysl Otakar II. Šlo o rýžování zlata z Lužnice, ale nalézala se tu i ložiska stříbra. Král tedy získal ostrožnu pro sebe, zřejmě také kvůli její strategické poloze, a založil zde město Hradiště s hradem, které bylo budováno poměrně rychle. Páni z Hradce se s určitostí nevzdávali ostrožny zcela dobrovolně, dodnes ale není stále jisté, jak k tomuto zabrání došlo. Varianty existují dvě. První z nich je, že Přemysl Otakar pány z Hradce prostě vyhnal.²³ Druhá verze je uvedena v Dalimilově kronice, kde se uvádí, že páni z Hradce již existující město raději vypálili, než by ho dobrovolně vydali: „*Dříve než [je] bez naší vuole míti bude, chceme-ť je raději sami ohněm spáliti.*“²⁴

Nové město vzniklo někdy kolem roku 1270, ale nemělo dlouhého trvání, protože nevynášelo tolik, kolik původně slibovalo. Mezi králem a Vítkovci došlo k otevřenému boji. O válce mezi lety 1277 a 1278 není mnoho známo. Nelze proto s určitostí říci, kdy a jak bylo Hradiště zničeno. Mohlo se tak stát už v roce 1276 při vzpouře Vítkovců, nebo také jako pomsta králi za jeho válečné tažení. Z Hradiště zbylo jen několik zemnic, polozemnic, kůlových konstrukcí a základů obydlí, které byly v pozdějších staletích využity k nové výstavbě.²⁵ Město již nebylo panovníkem znovu obnoveno a po jeho smrti v roce 1278 zřejmě zůstalo na nějakou dobu pusté, protože prameny o žádném majiteli nehovoří až do roku 1370.²⁶

Podle nových průzkumů známe alespoň hypotetickou podobu města Hradiště. Ústředním bodem města bylo excentricky položené obdélníkové náměstí, kolem nějž byly vystavěné bloky domů.

²² Korčák, P a kol. Tábor: Národní kulturní památka. s. 30

²³ Tamtéž

²⁴ Jireček, J. (ed.). Rýmovaná kronika česká tak řečeného Dalimila. In: Fontes Rerum Bohemicarum. Díl III. s. 241

²⁵ Drda, M. Archeologický výzkum Tábora. In: Husitský Tábor: Sborník Muzea husitského revolučního hnutí. s. 64

²⁶ Šmahel, F. a kol. Dějiny Tábora. I. díl. 1. svazek: Do roku 1421. s. 98 - 99

Zástavba byla poměrně pravidelně protkána uliční sítí.²⁷ Samotný hrad, nezabíral mnoho místa, takže zbylo dostatek prostoru na hospodářské využití ostrožny.²⁸ Na podobě a stáří hradu se historici neshodují.²⁹ Podle nynějších výzkumů měl nejméně tři okrouhlé věže, přičemž se zdá pravděpodobná existence čtvrté, a na východní straně byla ještě jedna věž čtyřboká. Ani jedna ale příliš nevystupovala z hradeb, čímž byla omezena jejich flankovací funkce. Hrad byl umístěn tak, že z jeho věží byl velmi dobrý rozhled do okolí, a měl jen jeden vchod, tedy nebyl průjezdný. Ze všech věží stojí do dnes pouze jedna, která je od 16. století nazývána díky Václavu Hájkovi z Libočan Kotnovem. V 19. století byl na jižní straně před hradem objeven hradní příkop, který byl od hradby vzdálený asi 3,80 metru. Byl vytesaný ve skále, v horní části dosahoval šířky 12 metrů a hluboký byl 7 metrů. Druhý příkop se nacházel na severní straně, a byl tak obrácen k pozdějšímu Táboru. Byl nejspíš vyzděný. V této podobě vznikl asi ve druhé polovině 14. století, usuzuje se tak díky jeho typu, který se nejvíce blížil francouzskému kastelu. Ten se u nás začal objevovat až na přelomu 13. a 14. století. Dalším vodítkem je tvar oken paláce, která byla podle nákresů z 19. století čtyřhranného obdélného tvaru s vloženými vnitřními kříži. Taková okna se zde používala kolem poloviny 14. století. Dokonce i první zmínka o hradu pochází až z roku 1370.³⁰

K Hradišti náležela kaple sv. Filipa a Jakuba, která je poprvé zmiňována roku 1388, kdy sem Ondřej z Ústí nechal instalovat dva oltáře. Jeden zasvěcený sv. Filipovi a Jakubovi a druhý sv. Dorotě a Kateřině. Zřejmě nešlo o hradní kapli, protože nebyla součástí hradního komplexu, nýbrž stála zcela mimo, což by bylo pro hradní

²⁷ Šmahel, F. a kol. Dějiny Tábora. I. díl. 1. svazek: Do roku 1421. s. 99

²⁸ Korčák, P. a kol. Tábor: Národní kulturní památka. s. 26

²⁹ Podle Augusta Sedláčka měl hrad čtyři věže (srov. Sedláček, A. Hrad, zámky a tvrze české IV., s. 127), podle Martina Koláře zde existovaly nejméně tři věže (srov. Kolář, M. Hradiště, někdejší hrad a nynější pivovar v Táboře, in: Sborník historických prací profesora M. Koláře o dějinách Tábora, s. 325), naproti tomu Karel Thir tvrdí, že pro existenci tolika věží nejsou žádné důkazy a předpokládá, že hrad měl věže poze dvě, z nichž jedna se dochovala vcelku a jedna ve zbytcích (srov. Thir, K. Staré domy a rodiny tábořské I., s. 352).

³⁰ Menclová, D. Husitské opevnění Tábora. In: Zprávy památkové péče. roč. 13, s. 72 - 76

kapli umístění neobvyklé. Mohlo tedy jít o farní kostel, o jehož činnosti se ale nic neví, nebo to byl od počátku kostel hřbitovní.³¹

Ačkoliv se dřívější historikové nedomnívali, že hustota osídlení Hradiště byla výrazná, podle dnešních nálezů již víme, že v této době byla ostrožna kolem hradu plně osídlena. Při vykopávkách a rekonstrukcích měšťanských domů bylo nalezeno mnoho předmětů, které poukazují na větší množství řemeslníků mezi obyvateli a také na obchodní spojení města s cizinou. To dokazuje například část skleněného poháru, který byl zlatě malovaný a měl na sobě nápis v arabštině.³²

Jak už bylo zmíněno, po králově smrti nemáme doklady o tom, co se se zbytky města do roku 1370 dělo a kdo ho vlastnil. Až roku 1370 máme zmínku o tom, že ostrožnu opět vlastnili Vítkovci. Byli to synové Sezemy z Ústí, Oldřich z Ústí a pražský kanovník a týnský probošt Sezema³³, kteří se podle zpráv ujali svého dědictví po otci, ke kterému náležel i hrad Hradiště se starým dvorem.³⁴ Od 90. let 14. století bylo Hradiště využíváno jako sídlo některých členů rodu pánů z Ústí.³⁵

3. Založení města Tábora

Nejen události, které se staly bezprostředně před založením města Tábora, jsou náplní této kapitoly. Jde o dobytí a zničení Sezimova Ústí. Následuje již usídlení husitů na táborské ostrožně na místě opuštěného Hradiště, založení města a jeho prvotní zástavba.

³¹ Menclová, D. Husitské opevnění Tábora. s. 74 - 75

³² Korčák, P. a kol. Tábor: Národní kulturní památka. s 29 - 30

³³ Monasterium.Net [online]. [cit. 1. 5. 2013], dostupné z WWW: <http://www.mom-ca.uni-koeln.de/mom/CZ-APH/AMK/315-XIII|30.2/charter>

³⁴ Šmahel, F. a kol. Dějiny Tábora. I. díl. 1. svazek: Do roku 1421. s. 103

³⁵ Svatoň, J. Tábor: Městská památková rezervace. s. 3

3. 1 Jak došlo k založení Tábora

Husité, kteří po sněmu nebyli vpuštěni zpět do Sezimova Ústí, byli roztroušeni po okolí a vyčkávali, až přijde konec světa. Když dlouho nepřicházel, odhodlali se husité k rozhodnému kroku. Ten učinili 21. února 1420, když vpadli s armádou Prokopa z Kamenice do Sezimova Ústí a dobyli ho. Město se jim ale nezdálo dostatečně bezpečné, proto se rozhodli opět s pomocí Prokopových vojáků dobýt ještě hrad patřící Janovi a Oldřichovi z Ústí, který se nacházel na tábořské ostrožně, tedy pozůstatky města Hradiště. Získat se jim ho podařilo v březnu téhož roku. Toto místo bylo pro případnou obranu svou taktickou polohou mnohem vhodnější. Na zbytcích Hradiště začali budovat město nové, které nazvali Hradiště hory Tábor.³⁶ Jeho strategickou polohu dobře vystihuje popis ostrožny od Eneáše Silvia Piccolominiho, který Tábor navštívil v roce 1451, v dopise kardinálu Carvajalovi: *„Řeka Lužnice (Lusinitius) teče kolem velké části města, zbývající část obtéká dosti velký prudký potok. Směřuje přímo do Lužnice, protože mu však po celé délce města stojí v cestě skalisko, je nucen obrátit se vpravo a vlévá se do větší řeky na konci města. Šíje (oba toky totiž tvoří poloostrov) je široká sotva třicet stop.“*³⁷

Všechno, co mělo nějakou cenu, nebo co se dalo použít ke stavbě nových domů, bylo ze Sezimova Ústí přeneseno do Tábora. Oldřich z Ústí spolu s mendikanty, jejichž klášter byl zničen, uprchli na Sedlec. Opuštěné Sezimovo Ústí pak husité 30. března vypálili. Město tak zmizelo z povrchu zemského a do jeho nového založení ve 20. letech 19. století ho připomínalo pouze několik trosek, včetně pozůstatků klášterních zdí.³⁸

³⁶ Korčák, P. a kol. Tábor: Národní kulturní památka. s. 39 - 40

³⁷ Piccolomini, E. S. Historie česká. s. 117

³⁸ Švehla, J. Z českých Pompejí. In: Musejní sborník. roč. 8, s. 90

3. 2 První obyvatelé a počáteční organizace nově vzniklého města

Do nového města se uchýlovali lidé z celého okolí a nejen z něj. Díky dochovaným pramenům se dozvídáme, že do Tábora přišli lidé asi ze dvou set vesnic i měst, a to nejen z Čech, ale také z Moravy. Město se stalo jejich cílem především díky svému chiliastickému programu a také díky tomu, že zde měla být zavedena svoboda držby statků a řemesel bez placení vrchnosti.³⁹ S tímto programem zpočátku kolidovaly pokusy o zavedení úplného komunismu, co se týče majetku. Podle tehdejších zpráv měl být veškerý majetek společný a peníze měli všichni odevzdat do kádí. Tyto snahy však zřejmě nepřežily déle než do konce roku 1420.⁴⁰

Jako první Tábor osidlovali ústečtí husité, kteří přišli z vypáleného Sezimova Ústí. Mohli si proto vybrat nejvýhodnější místa pro svá obydlí. Ještě téhož roku se pro přestěhování do Tábora rozhodli ústečtí husité, kteří pobývali v Plzni. Vyzazili pod vedením Chvala z Machovic, vojenskými vůdci byli Jan Žižka, Břeněk Švihovský z Ryzmburka a Valkoun z Adlaru. Na cestě na ně čekalo královské vojsko pod vedením Bohuslava ze Švamberka. Dne 25. března 1420 začala první bitva husitského vojska, bitva u Sudoměře. Po vysilujícím a kvůli mlze nepřehledném boji se královské vojsko dalo na ústup. Na obou stranách došlo k výrazným ztrátám. Zajaty byly asi tři desítky husitů a mimo jiné padl Břeněk Švihovský. Na konci března vítězná skupina husitů dorazila do Tábora. Mezi nově příchozími byli Václav Koranda, bakalář Markolt ze Zbraslavic a další kazatelé z Plzně. Kromě nich zde již působili mistr Jičín, bakalář Mikuláš z Pelhřimova, Mikuláš z Husi nebo například Martin Húska.⁴¹

S jejich příchodem byla ve městě ustanovena nová organizace. Nejprve šlo o jakousi teokracii, kdy se uplatňovalo vůdcovství kazatelů. Jejich vedoucí úloha ale nebyla formální, nýbrž přirozená.

³⁹ Šmahel, F. a kol. Dějiny Tábora. I. díl. 1. svazek: Do roku 1421. s. 259

⁴⁰ Thir, K. Staré domy a rodiny tábořské. I. díl, s. 8

⁴¹ Šmahel, F. a kol. Dějiny Tábora. I. díl. 1. svazek: Do roku 1452. s. 256 - 258

Na počátku dubna roku 1420 došlo ke změně. Město více získávalo vojenský charakter, a tak byli za velitele zvoleni čtyři hejtmani. Jedná se o vůbec první známý akt samosprávy Tábora. Novými hejtmany byli Mikuláš z Husi, Jan Žižka z Trocnova, Chval z Machovic a Zbyněk z Buchova. Jejich pořadí bylo nejspíš určováno stářím a mírou zásluh, přičemž první tři se již osvědčili v dřívějších bojích. Jednotliví hejtmané měli mezi sebou rozdělené úkoly. Jan Žižka byl vrchním velitelem větších válečných akcí, Chval z Machovic velitelem pevnosti v Písku a Zbyněk z Buchova působil v Táboře. Mikuláš z Husi měl na starosti spíše politické otázky a ochranu tábořské revoluční obce. Kazatelé si svou důležitou úlohu zachovali. Uplatňovalo se zde tedy rozdělení moci na vojenskou v čele s hejtmany a duchovní, v čele s kazateli.⁴² Na podzim roku 1420 si kazatelé a kněží zvolili tzv. seniora, který plnil funkci biskupa.⁴³

Na počátku města zde žily nanejvýš čtyři tisíce obyvatel, ve 30. letech 15. století už jen kolem tří tisíc. Eneáš Silvius po návštěvě Tábora opět popsal v dopise kardinálovi Carvajalovi jejich vzhled: *„Byl to lid selský a různorodý, ač chtěli vypadati uhlazeně. Bylo zima a pršelo, neboť v Čechách je často zima i v létě. Jedni z těch lidí byli nazí, jen v košilích, jiní si oděli sukně z kožišin, jedni byli bez sedla, jiní bez uzdy, opět jiní bez ostruh; jedni měli holeň krytou plátnem, jiní byli bez této ochrany; tomu scházelo oko, onomu ruka a abych užil slov Vergiliových, byla otřesná podívaná na spánky zbavené ušních boltců a na chřípě zmrzačená hnusným bolákem. Nešli v nějakém pořádku, mluvili o překot, přijali nás po venkovsku, obhrouble, avšak nabídli nám ryby, víno a pivo.“*⁴⁴ Z nejstarší městské knihy trhové⁴⁵ také známe nejběžnější křestní jména mužů i žen. U mužů byly nejoblíbenějšími jmény Jan, Mikuláš, Petr, Václav, Matěj, Martin, Jakub a Ondřej, kterými byly spolu s jejich různými variantami pojmenovány asi dvě třetiny mužů. Mezi

⁴² Šmahel, F. a kol. Dějiny Tábora. I. díl. 1. svazek: Do roku 1452. s. 260

⁴³ Kol. autorů. Historický atlas měst: Tábor. b.p.

⁴⁴ Šmahel, F. a kol. Dějiny Tábora. I. díl. 2. svazek: Do roku 1452. s. 576 - 577

⁴⁵ Originál knihy lze najít v SOkA Tábor jako součást archivního souboru Archiv města Tábor. 16. 12. 1986 byla prohlášena za archivní kulturní památku.

ženskými jmény převládaly Kateřiny, Anny, Markéty, Alžběty, Doroty a Marie. S velkým množstvím lidí jednoho jména pak přibyla potřeba přízvisk a předchůdců příjmení, aby se jednotlivé osoby snáze rozpoznaly.⁴⁶ Tak se můžeme v knize dočíst například o Janu Pražákovi, Ondrášku Soukeníkovi, Beneši Mlynářovi, Ondrovi Ševci, Janu Sušovi, Martinu Penízkovi, Jankovi Veselském, Petrovi Ševci, Štěpánku Sladovníkovi, Janu Holém, Thobiasu Sirotkovi, Janu Mydláři, Vaňku Ptáčnickovi, Petru Lazebníkovi, Janku Vnukovi, Janu Kobylvi nebo Vaňku Trubačkovi.⁴⁷

3. 3 Prvotní zástavba⁴⁸

Výstavba města byla zpočátku velmi rychlá. Tábor nebyl zakládán osadníky z různých koutů země i ciziny, kterým byla přidělována poměrně velká část půdy, jako tomu bylo v některých jiných městech⁴⁹, ale sloužilo jako útočiště pro velmi mnoho lidí. Tomu byla podřízena i jeho počáteční architektura.⁵⁰

Od konce února do konce března roku 1420 bylo nové město zakládáno promyšleně, protože ústečtí husité byli zvyklí na městský způsob zástavby. Nejprve tedy vyměřili měštiště a náměstí. Problém nastal s příchodem mnoha set husitů z různých koutů země. Kvůli vysoké koncentraci obyvatel na poměrně malé ostrožně bylo nutné šetřit místem, ale zároveň dbát na nejnutnější hygienické, protipožární a vojenské aspekty. Proto vznikaly domky na malých parcelách, které vyplňovaly mezery mezi hlavními ulicemi.⁵¹ Stavba domů, jak se zdá, byla od doby nově příchozích celkem náhodná. Lze tak usuzovat z nepravidelných ulic, které nasvědčují, že domy byly stavěny nejen od náměstí, ale zároveň i od okrajů města a nedbalo se na souměrnost. O tom nám zanechal zprávu Eneáš Silvius: „*V městě*

⁴⁶ Šmahel, F. a kol. Dějiny Tábora. I. díl. 2. svazek: Do roku 1452. s. 576 - 577

⁴⁷ Nejstarší městská kniha trhov. s. 11, 14, 16, 18 – 19, 23, 27 – 29, 32, 33 - 35

⁴⁸ Prvotní fází je myšlen způsob výstavby města od jeho počátků přibližně do poloviny 15. století, kdy dochází k zásadním změnám v zástavbě. Ty budou zmíněny v pozdějších kapitolách.

⁴⁹ Myšleno u měst, která vznikla za pomoci lokátorů, kteří organizovali zakládání města, sehnali obyvatele, kteří se stěhovali na předem rozparcelované území s plánem výstavby.

⁵⁰ Thir, K. Staré domy a rodiny tábořské. I. díl, s. 11-13

⁵¹ Šmahel, F. a kol. Dějiny Tábora. I. díl. 1. svazek: Do roku 1421. s. 256, 260

*není ulic pravidelných, než jak kdo náhodou postavil byl prvé stan svůj, tak vystavěl si později dům ze dříví aneb z lepenice; po náměstí pak stojí rozestavěno, na ostrah sousedům, válečných strojův množství.*⁵² Ke stavbě nových domů byly používány zbytky staveb z původního města Hradiště. Tento krok je poměrně logický, protože bylo potřeba nové město vybudovat rychle a tento postup šetřil jak čas, tak námahu. Například zemnice a polozemnice ze 13. století byly využívány nejprve jako provizorium, a později jako sklepy nebo suterény.⁵³ Kolem roku 1440 bylo na ostrožně o výměře přibližně 17,4 ha kolem 600 domů. Volné parcely byly proto v té době výhodnou investicí. Po bitvě u Lipan v roce 1434 se ale příliv obyvatel zastavil a začal vlivem úmrtí a také návratů do původních domovů spíše mírně klesat.⁵⁴

Podle zpráv Eneáše Silvia byly stěny domů ze dřeva nebo hlíny, vnitřní vybavení ale bývalo často díky válečným kořistem luxusní. Tato výbava se nám ale dodnes nedochovala. Podle archeologických výzkumů u nejstarších domů byly nejčastěji křivkové stěny, někdy v kombinaci s nasucho stavěnou kamennou zdí. Do roku 1450 zde jistě stálo několik domů, které byly kamenné s tesanými prvky. Jako krytina se používaly šindele nebo keramické prejzy, okna byla vyplněna mázdrami (pergaménové blány), nebo zřídka sklem.⁵⁵

Vojenskému charakteru města odpovídalo velké množství radiálních ulic směrem k náměstí kvůli rychlejšímu shromažďování lidu nebo předsazené rohové domy, které měly bránit ve výhledu potenciálnímu nepříteli, a tím mu znemožnit střílet na velké vzdálenosti. Velké množství úzkých a propojených ulic, které dělily bloky domů tak, že jeden blok sestával v průměru jen ze dvou domů, bylo také spolu se sklonem náměstí přínosné pro odtok vody při prudším dešti.⁵⁶

⁵² Hejna, A. Tábor. s. 20

⁵³ Drda, M. Archeologický výzkum Tábora. s. 64 - 65

⁵⁴ Šmahel, F. a kol. Dějiny Tábora. I. díl. 2. svazek: Do roku 1452. s.571 - 572

⁵⁵ Tamtéž, s. 572 - 573

⁵⁶ Kol. autorů. Historický atlas měst: Tábor. b. p.

U řeky Lužnice a Tisemenického potoka se také nacházelo celkem šest mlýnů, čtyři lázně, několik sladoven, cihelna, vápenice a možná i kamenný lom. Byly to snad jediné stavby nacházející se za hradbami, protože ke svému provozu potřebovaly vodu, která byla přímo ve městě nedostatečná kvůli skalnatému podloží města.⁵⁷

Obyvatelé samozřejmě mysleli i na místo k modlitbám, a proto si postavili na náměstí chrám, kde se mohly konat bohoslužby. Tento chrám, nazvaný Proměnění Páně na hoře Tábor, byl pouze dřevěný. Piccolomini napsal kardinálu Carvajalovi, že připomíná spíš stodolu než kostel.⁵⁸ Samozřejmými součástmi hospodářského zázemí byly také špitál, zbrojnice, škola a fara. Mimo to můžeme předpokládat výstavbu obecních dvorů, kde se shromažďovaly potraviny a opravovaly válečné vozy.⁵⁹

Nejdůležitější stavbou bylo ale opevnění, protože na Tábor téměř ihned po jeho vzniku neúspěšně zaútočil Oldřich z Ústí. Stalo se tak v červnu roku 1420.⁶⁰ Z listin vyplývá, že Oldřich jednal na přání krále Zikmunda: „*Oldřiše z Rozemberka!...Protož prikazujem, aby předsě ten Thábor na Hradiščku rozplašil a zbořil.*“⁶¹

Fortifikační systém města byl na první polovinu 15. století natolik vyspělý, že se stal vzorem pro některá evropská města ještě v následujících staletích. Značnou výhodou byla samozřejmě již zmíněná poloha ostrožny, navíc ale bylo možné využít existující zbytky opevnění a hradu ze 13. století. Důležité části hradeb se navíc posilovaly vysunutými opevněnými pozicemi, věžemi a baštami. Určena byla také místa pro brány, kudy se vstupovalo do města. Bylo jich celkem pět. Dvě v jihozápadní části města, ty byly v pozdějších dobách nazvány jako Klokotská a Bechyňská. Na východní straně, která byla zvenku nejpřístupnější, byl vybudován zvláštní a v té době ojedinělý komplex tří bran, tzv. trojbraní Nové brány s barbakanem. O něm máme první zmínky z roku 1433. Některé části opevnění jsou

⁵⁷ Šmahel, F. a kol. Dějiny Tábora. I. díl. 2. svazek: Do roku 1452. s. 575

⁵⁸ Vybíral, Z. – Třicátník, J. Tábor. s. 6

⁵⁹ Korčák, P. a kol. Tábor: Národní kulturní památka. s. 45

⁶⁰ Menclová, D. Husitské opevnění Tábora. s. 78 - 79

⁶¹ Sbírká opisů k dějinám Sezimova Ústí a Tábora. fol. 45

dochované dodnes. Například Bechyňská brána zůstala téměř v původním stavu.⁶²

Hradby byly po mírné úpravě terénu postaveny na okraji ostrožny, která byla pro nepřátelské vojsko přístupná pouze u hradu na jihozápadní straně, a poté po hřebeni na straně východní. Ze zbylých stran byla chráněna strmými srázy. Základem hradeb byly dvě hradební zdi. Vnitřní městská a vnější parkánová. Na obě dvě zdi byl použit místní kámen diorit⁶³. Městská zeď dosahovala tloušťky kolem 2 metrů a výšky od podlahy ochozu přes 4 metry. Na vnější straně ochozu bylo cimbuří dosahující výšky asi 180 centimetrů, takže celková výška hradeb byla přibližně 6 metrů. Na severozápadě a východě byla zeď posílena ještě půlválcovými věžemi o vnějším průměru kolem 7,5 metru, které mezi sebou na východě měly vzdálenost (oproti tehdejšímu průměru 50 – 70 metrů) jen 25 – 30 metrů, což dokazuje, že si obyvatelé byli dobře vědomi důležitosti této části opevnění. Na severozápadě již byl rozestup kolem 50 – 70 metrů. Věže v průměru dosahovaly výšky 10 – 11 metrů. Střílny byly patrně ve třetím, možná i ve druhém patře a v ozubí cimbuří.⁶⁴

Parkánová zeď se od té městské lišila. Neměla cimbuří, místo kterého bylo zvoleno ukončení hrázděným krytým ochozem, a jednalo se tak zřejmě o první použití hrázděného zdiva u fortifikační stavby. Díky tomu se zeď stala lehkou, ale také pružnou, což dovoľovalo prokládat ochozy arkýři s věžičkami, které do určité míry nahrazovaly flankovací věže. Proto jich zde mnoho nebylo. Mohutné věže byly vystavěny zejména na dvou místech, kde byl svah mírnější, a proto by odtud mohlo hrozit nebezpečí obsazení. První z těchto věží byla tzv. Velká, nebo také Žižkova bašta, druhou byla bašta Soukenická nebo Převrátilka. Mezi nimi byla ještě jedna bašta menší. Všechny tři bašty byly na tu dobu nezvyklého půdorysu, tedy polygonální. Velká bašta byla široká 12,3 metru a dlouhá 23 metrů,

⁶² Krajíc, R. Tábor: Národní kulturní památka. s. 3 - 4

⁶³ Diorit je hlubinná magmatická hornina šedé, šedozelené nebo tmavě šedé barvy, nejčastěji se skvrnitou texturou. Viz např. <http://atlas.horniny.sci.muni.cz/magmaticke/diorit.html>.

⁶⁴ Menclová, D. Husitské opevnění Tábora. s. 79, 83

Soukenická byla o něco méně protáhlá. Na šířku měřila 11,5 metru, na délku 12,5 metru. Podle Willenbergovy kresby byly obě patrně stejně vysoké. Měly nejspíš přízemí a dvě patra. Další větší polygonální bašta se nacházela na jihozápadní straně města. Byla to bašta Řeznická, která byla asi 10 metrů dlouhá a 8,5 metru široká. U této bašty víme, že měla opět přízemí, dvě patra a podkroví se třemi vikýři. Přízemí bylo zaklenuto valenou klenbou, další dvě patra byla plochostropá. V prvním i druhém patře byly střílny. Zajímavá je zejména poloha bašt Řeznické a Soukenické, protože obě byly výrazně vysunuty z parkánu, ke kterému patřily. S ním byly poté spojeny tzv. laloky či krčky. U Žižkovy bašty bylo takového předsunutí docíleno její délkou 23 metrů. Tohoto předsunutí před parkán bylo nejspíš využito kvůli potřebě ovládnout poměrně široký okruh hradebního předpolí. Zdá se, že všechny tyto bašty byly postaveny najednou podle stejného plánu, protože jsou si nápadně podobné. Všechny tři mají totiž vysoké valbové střechy s korouhvičkami a Soukenická bašta má také střešní vikýř. Krom zmíněných bašt byla parkánová zeď na severozápadě prolomena ještě trojbokými výstupky a další baštou.⁶⁵

Nejslabší bylo opevnění v jižní části města, kde bylo dostatečně chráněno přírodními podmínkami. Zde se totiž nacházel příkrý sráz vedoucí k řece. Vnitřní hradební zeď v tomto místě neměla věže a parkánovou zeď zpevňovaly tři dovnitř otevřené bašty.⁶⁶

3. 4 Hospodářská situace Tábora

Kromě výstavby budov bylo pro fungování a rozvoj města důležité zajistit obyvatelům dostatečné zásobení potravinami. To měli kromě péče o výzbroj na starosti hejtmani. Bylo nutné opatřit městu nějaké hospodářské základny, proto hejtmani rozhodli, že je potřeba dobýt okolní hrady, kláštery i města. Tímto způsobem si podmanili

⁶⁵ Menclová, D. Husitské opevnění Tábora. s. 84 - 87

⁶⁶ Tamtéž, s. 87

Mladou Vožici, Sedlec, Prachatice, hrad Rábí a kláštery v Milevsku, ve Zlaté Koruně a v Nepomuku.⁶⁷

V dalším dobývání okolí tábořským vojskům na čas zabránila žádost o pomoc z Prahy, ke které se blížil s vojskem Zikmund. Při pomocné výpravě pražským husitům byl Tábor opět napaden Oldřichem z Rožmberka. Oldřichův útok byl však odražen husitským vojskem pod vedením Mikuláše z Husi. Na Oldřichově hradě v Příběnicích, kde byl dříve vězněn i sám král Václav IV., byl nyní zajat kazatel Václav Koranda a několik dalších husitů. Uvězněným se po dvou měsících podařilo uprchnout a Příběnice i přilehlé Příběničky byly dobyty vojskem pod velením Zbyňka z Buchova.⁶⁸

Ve městě se velmi rychle rozvíjelo řemeslo. Díky nejstarší městské knize můžeme soudit o pestré škále zaměstnání, která tu lidé provozovali. Z knihy víme, že ve městě bylo 12 osob zabývajících se tzv. původní výrobou – pěstováním píce, chovem ptáků, lovem ryb, těžbou, pálením uhlí v milířích a prací na řece. Dalších 38 lidí zpracovávalo kovy, mezi ně patřili kováři, nožíři, střelci, mečíři atd. Ti byli soustředěni kvůli nebezpečí požáru u hradeb města, jak to bylo ve středověkých městech obvyklé. Dále 54 osob se živilo soukenictvím, tkalcovstvím, postřihačstvím, barvířstvím nebo provaznictvím. Kůži zpracovávalo 9 řemeslníků, 35 se zabývalo prací se dřevem, byli to kolaři, bednáři, tesaři, truhláři a šindeláři. Nejvíce lidí, celkem 65, bylo zaměstnáno v potravinářství – zde šlo o řezníky, sladovníky, mlynáře, pekaře nebo pivovarce – a také ve výrobě oděvů – To byli hlavně ševci, krejčí a kožešníci. Kromě stavebníků a hrnčířů se tu lidé živilí obchodem, dopravou a pohostinstvím. Jako další povolání jsou v knize jmenováni písaři, poslové, dlaždič, flašněř, mincíř, školní mistr a věžník. Jak můžeme vidět, způsoby obživy byly v první polovině 15. století velmi rozmanité.⁶⁹

⁶⁷ Korčák, P. a kol. Tábor: Národní kulturní památka. s. 41

⁶⁸ Tamtéž

⁶⁹ Hejna, A. Tábor. s. 28 - 29

3. 5 Radikalizace části obyvatel a ideové rozpory mezi husity

Brzy se začaly projevovat značné ideové rozdíly nejen mezi táborskými a pražskými husity, ale také v samotném Táboře. Zatímco Pražané sháněli nového krále, Táboři monarchii odmítali. Odmítali také usmíření s římskou církví, o které se Pražané snažili. Chtěli mít v Čechách církev, která by byla na Římu nezávislá.⁷⁰

V Táboře se dostala do čela umírněná strana husitů zvolením nezávislého biskupa Mikuláše z Pelhřimova⁷¹ a město se začalo oddalovat od původních ideálů komunity. Příkladem je zavedení poddanských dávek vybíraných biskupy, což bylo přímo proti původnímu učení kněží. Z těchto důvodů se vyčlenila skupina radikálů, zejména chudina, která byla hanlivě nazývána „pikarti“, a po smrti své opory Mikuláše z Husi Tábor opustila. Tito lidé odešli do Příběnic, kde se jejich způsob života začal čím dál tím víc přibližovat krajnímu sektářství.⁷² Tím ale rozbroje neskončily. Proti „pikartům“ byly vedeny dále útoky, zejména slovní, které je obviňovaly z šíření bludů a provádění orgií. Nakonec byli vypuzeni i z Příběnic, odkud odešli nad pravý břeh Lužnice, kde byli roku 1421 napadeni Janem Žižkou. Zčásti byli pobiti, zčásti zajati a v dubnu téhož roku upáleni spolu s jejich táborskými příznivci v Klokotech. Touto událostí v Táboře skončila moc chudiny a kazatelů a do popředí se definitivně dostalo umírněné křídlo husitů. Díky tomu ostrožna přestala být spíše vojenským ležením a stávala se skutečným městem.⁷³

3. 6 Proměna vojenského ležení v město a rozchod s Janem Žižkou

Obec si začala volit své konšely, také se konaly pravidelné soudy, vedly se městské knihy a používala se městská pečeť.⁷⁴

⁷⁰ Korčák, P. a kol. Tábor: Národní kulturní památka, s. 42

⁷¹ Nejvýraznější táborský myslitel, viz např. Kol. autorů. Kronika českých zemí: 1250 – 1470. Praha: Fortuna Libri. 2008, ISBN 978-80-7321-399-2, s. 221.

⁷² Korčák, P. a kol. Tábor: Národní kulturní památka, s. 42

⁷³ Hejna, A. Tábor. s. 24 - 25

⁷⁴ Korčák, P. a kol. Tábor: Národní kulturní památka. s. 45

V kruhovém poli s obloučkovým orámováním byla vyobrazena hora s kalichem a hostií, na jedné straně střeženými cepem a na druhé mečem s ostřím vzhůru. Kolem byl latinský opis *Sigillum comunitatis montis hradie*⁷⁵. Nejstarší pečeť obce byla přivěšena na listině z 10. října roku 1424. Snad již kolem roku 1422 fungovala uvnitř hradeb mincovna, která razila mince pro vnitřní směnu. Byla to mince málo hodnotná, tzv. flůtka. Jak je patrné z opisu pečeti, Tábor se neoznačoval jako město, i když jím prakticky byl, ale jako obec. Na druhou stranu dvě listiny z roku 1424 z 10. února a z 10. září označují Tábor jako město. V textu druhé ze zmiňovaných stojí: „...*miesta hradisstie piesssek a prachatice*...“⁷⁶. Pokud by listina byla vyhotovena píseckým písařem, byl by Tábor ze strany Písku pokládán za město. Pokud ji vyhotovil tábořský písař, šlo by nejspíš jen o úsporné vyjádření smluvních stran. Přesto se dá říct, že rok 1424 je do jisté míry přelomovým. Toho roku byla ustanovena tábořská kancelář. Do té doby písaři většinou putovali s vojskem, aby byli k ruce hejtmanům a radě starších. Tehdy se z tábořské komunity stalo běžné město, ačkoliv ještě ne formálně. Přesto tábořská obec běžně používala k pečetění prestižní červený vosk.⁷⁷

Kolem roku 1422 se začalo schylovat k roztržce mezi Janem Žižkou a Tábořem. Spory mezi oběma stranami probíhaly už delší dobu. Žižkovi bylo například tábořským duchovenstvem vyčítáno upalování „pikartů“. Navíc byl zvolen nový hejtman, Jan Hvězda z Vicemilic, který byl silně protipražský a pravděpodobně odmítal nového kandidáta na trůn, knížete Zikmunda Korybuta, kterého Žižka, Chval a Buchovec přijali 11. 6. 1422 za „*pomocníka a za zprávcí najvyššieho této země*.“⁷⁸ Jan Hvězda se svým vojskem dokonce napadl Prahu, nakonec ale uprchl a nechal své vojáky napospas. Tím se prohloubilo napětí mezi Tábořem a Prahou. Zřejmě tento čin byl poslední kapkou a vedl k rozchodu Žižky s Tábořem, který ale nejspíš

⁷⁵ V překladu pečeť obce Hory Hradiště

⁷⁶ Monasterium.Net. [online]. [cit. 10. 3. 2013], dostupné z WWW: <http://www.mom-ca.uni-koeln.de/mom/CZ-SOAT/Historica/319/charter#anchor>

⁷⁷ Šmahel, F. a kol. Dějiny Tábořa. I. díl. 2. svazek: Do roku 1452. s. 357 – 358, 584

⁷⁸ Tamtéž, s. 342

nebyl zcela definitivní, protože v listu z 26. března 1423 prohlásil, že: „*s táborskými zůstal za jeden člověk a poddali jsú se dobrovolně mne poslušni býti jakožto vždy.*“⁷⁹ Na druhou stranu šlo o svolávací list na zakládající sjezd Žižkova východočeského bratrstva.⁸⁰

Po smrti Jana Žižky a táborských vojevůdců Jana Hvězdy a Bohuslava ze Švamberka roku 1424 nastala opět řada menších konfliktů mezi Pražany a Táboři, která ale skončila roku 1425 Vršovickým mírem. Téhož roku se postavil do čela Tábora velmi schopný vojevůdce i politik Prokop Holý⁸¹. Prokop Holý se se svými vojsky dostal až za hranice země, kdy úspěšně vedl boje například v Míšeňsku, Sasku nebo Durynsku. Také stanul v čele husitských vojsk v boji proti křižákům u Ústí nad Labem, Tachova a Domažlic a ve všech zvítězil. Po drtivé porážce u Domažlic roku 1431 se Řím rozhodl pro diplomatickou cestu a svolal koncil do Basileje.⁸²

Při obléhání Plzně nastaly konflikty mezi husity, Prokop Holý byl zbaven velení a kvůli zradě táborského hejtmana Přibíka z Klenové bylo obléhání neúspěšné. V následné bitvě proti panské jednotě u Lipan roku 1434 utrpěli radikální husité fatální porážku. Padl zde také jejich vůdce Prokop Holý.⁸³

4. Tábor městem královským

Poměrům v Táboře po bitvě u Lipan a pokusům o znovusjednocení radikálního křídla husitů pod vedením Jana Roháče z Dubé se věnuje čtvrtá kapitola. Následně popisuje přelomovou dobu ve vývoji města, kdy díky postupu umírněného Bedřicha ze Strážnice dochází k postupnému usmiřování s císařem Zikmundem, jehož důsledkem je udělení privilegia královského města.

⁷⁹ Šmahel, F. a kol. Dějiny Tábora. I. díl. 2. svazek: Do roku 1452. s. 343

⁸⁰ Tamtéž, s. 341 - 343

⁸¹ Viz např. Kol. autorů. Kronika českých zemí: 1250 – 1470. s.212.

⁸² Korčák, P. a kol. Tábor: Národní kulturní památka. s. 48

⁸³ Tamtéž, s. 49

4. 1. Tábor po bitvě u Lipan

Po roce 1434 radikální husité ztráceli veškeré opory v zahraničí. Táborská a sirotčí města⁸⁴ byla znepokojena nástupnictvím Zikmunda a neústupností koncilu v Basileji. Proto došlo ještě k pokusu o znovuoobnovení unie radikálních husitů pod velením Jana Roháče z Dubé. Neočekávanou podporu získal v samotném Táboře, kde byl dokonce zvolen hejtmanem a pověřen svoláním prosincového sjezdu táborských a sirotčích měst. Z táborských měst se sjezdu účastnila města Písek, Prachatice, Vodňany, Jaroměř, Nymburk a moravské posádky z Třebíče a Ivančic. Sirotčí města zastupovala Čáslav, Hradec Králové, Dvůr Králové a Mladá Boleslav. Na sjezdu byl rázně odmítnut Zikmund jako český král a nepřipouštěl se vůči němu ani žádný smírčí postup. Navíc zde byly znovuoobnoveny závazky ke čtyřem artikulům a byla ujednána vzájemná pomoc při jejich hájení proti císaři a dalším odpůrcům.⁸⁵

Jan Roháč se v únoru 1435 rozhodl, že je pro výstrahu nutné zaútočit na Zikmundova nejbližšího spojence Oldřicha z Rožmberka. V čele táborského vojska pak obsadil Soběslav a vypálil ji. Oldřich posádku ze Soběslavi s pomocí Českých Budějovic vyhnal. Touto poněkud unáhlenou událostí, kterou byl porušen všeobecný mír uzavřený o rok dříve, byli zaskočeni zástupci táborských i sirotčích měst na svatovalentinském sněmu, který byl zahájen 2. března 1435. Na něm hodlala kališnická šlechta vytyčit své požadavky k přijetí Zikmunda za českého krále. Jednota radikálních husitů se patrně již na tomto sněmu rozpadla, protože většina táborských a sirotčích měst se přidala na stranu Prahy. Tábor spolu s Kolínem, kde velel Bedřich ze Strážnice, a dalšími dvěma městy se odmítl výsledkům sněmu podříditi.⁸⁶

Svým postupem proti Soběslavi proti sobě Tábor poštvál ještě více zemské pány, kteří se rozhodli dát městu najevo, kdo má větší moc. Po postupném obléhání pevností s táborskými posádkami, se

⁸⁴ Sirotčími městy se nazývala města, v jejichž čele stál Jan Žižka a která po jeho smrti „osiřela“.

⁸⁵ Šmahel, F. a kol. Dějiny Tábora. I. díl. 2. svazek: Do roku 1452. s. 482 – 486

⁸⁶ Tamtéž, s. 486 - 487

Bedřich ze Strážnice rozhodl vyjednávat. Žádal smírčí úmluvu, za kterou chtěl Zikmundovi vrátit Kolín a další jiná místa. Nejspíš v červnu musela strana Roháče ustoupit opozici, ke které se připojilo i tábořské duchovenstvo v čele s Mikulášem z Pelhřimova a Václavem Korandou. K jednání byl svolán sjezd do Brna, kterého se účastnili i vyslanci koncilu. Ti nakonec Zikmundovi zmařili svou neústupností podpis smírčí smlouvy s českými husity. Zikmundovi nezbývalo než se spoléhat na zprávy Oldřicha z Rožmberka, že s finanční podporou si s Tábořem brzy poradí i bez míru. V tom ho mohla utvrzovat drtivá porážka tábořských vojsk v bitvě u Křeče, která se odehrála 19. března 1435. Není známo, za jakých okolností se bitva odehrála, ale jejím důsledkem byl pád hejtmana Roháče.⁸⁷

4. 2 Dohoda s králem Zikmundem

Po odchodu Jana Roháče z Dubé, zřejmě na hrad Sion, převzal vedoucí úlohu v Táboře Bedřich ze Strážnice. Jeho titul „pocitivý kněz“ sice neprozrazuje přílišné pravomoci, ale realita byla jiná. Podařilo se mu přesvědčit Tábořské, aby se vzdali obléhané Lomnice, jejíž obrana se zdála být již neudržitelná. Navíc zřejmě již v říjnu 1435 dokázal dohodnout výhodné podmínky o odstoupení tohoto území s Oldřichem z Rožmberka a 12. listopadu byla uzavřena smlouva. Oldřich měl ve dvou splátkách zaplatit pět set kop pražských grošů, dále zaručoval beztrestnost a svobodný odprodej majetku lomnickým kališníkům a Tábořští si směli ponechat veškerou výzbroj a zásoby. Postavení zajatců smlouva neměnila. To vše vedlo k příměří, které bylo uzavřeno 26. listopadu na dobu neurčitou pod zárukou pěti tisíc grošů.⁸⁸

Na 29. února 1436 byl svolán sněm do Jihlavy, kde se měli sejít zástupci koncilu, husitských Čech a císař Zikmund a kde se měly uzavřít konečné smlouvy. Před uskutečněním sněmu sjednal Bedřich ze Strážnice prostřednictvím Menharta z Hradce samostatnou audienci tábořských vyslanců u císaře. V Třebíči byl přijat senior

⁸⁷ Šmahel, F. a kol. Dějiny Tábora. I. díl. 2. svazek: Do roku 1452. s. 488 - 491

⁸⁸ Tamtéž, s. 492

táborských kněží Mikuláš z Pelhřimova a požadoval věroučné záruky od něho i jeho nástupců. Ty mu ale Zikmund bez souhlasu koncilu závazně dát nemohl, proto slíbil, že odpověď Táborští dostanou v Jihlavě. Na koncil přijeli táborští vůdci v doprovodu Menharta z Hradce, tam ale byla jejich otázka odsunuta na vedlejší kolej. Dne 6. července dospěla jihlavská jednání k výsledku a byla uzavřena jihlavská kompaktáta. Za českého krále byl Zikmund přijat 14. srpna, ale zástupci Tábora mu neholdovali, čímž se dostali do opozice spolu s Hradcem Králové a dvěma dalšími městy.⁸⁹

Z obav před táborským povstáním Zikmund pověřil Oldřicha z Rožmberka, aby dojednal úmluvu s Bedřichem ze Strážnice. Ten za sebe vyslal do Třeboně Přibíka z Klenové. Úmluva byla vyhotovena 16. října a 21. října její text Přibík předložil králi. Jeden z bodů byl ale v rozporu s kompaktáty, což způsobovalo Zikmundovi pod dohledem basilejských legátů značné potíže. Nakonec se Zikmund rozhodl vypustit část toho bodu, která byla sporná, ale povolil, aby si ji Bedřich do svého exempláře listiny dopsal, pokud bude chtít. Bedřich za sebe slíbil dodržování kompaktát, za což získal majetek v hodnotě tří tisíc kop grošů. Dne 16. listopadu se dohodli táborští duchovní s arcibiskupem Janem Rokycanou, že se podřídí rozhodnutí čtyřčlenné komise.⁹⁰ Tato úmluva se objevila i v oficiální smlouvě mezi Zikmundem a Tábořskými z 18. listopadu 1436. Tábořská liturgie byla tímto dočasně legitimizována. V listině byly stanoveny krom toho ještě další podmínky míru. Tábor musel slíbit císaři věrnost a poslušnost, za což získal Sezimovo Ústí i s okolními dědinami. Byl povinen vojenskou službou, ale to jen v případě, že by do války šla i jiná města. Navíc bylo rozhodnuto, že proti zbylým husitským radikálům, jako byli Hradečtí, Kolda, Roháč, Šárovec atp., pomáhat nemusí. Městskou radu si město smělo každých šest let zvolit samo bez zásahu císařských úředníků. Byla zde vyřešena i otázka zajatců na obou stranách, kteří měli být propuštěni na svobodu. V neposlední řadě měl císař Zikmund udělit Táboru výsady

⁸⁹ Šmahel, F. a kol. Dějiny Tábora. I. díl. 2. svazek: Do roku 1452. s. 493 - 494

⁹⁰ Tamtéž, s. 494 - 497

královského města, přičemž ten měl platit úrok deset kop grošů ročně. Dále se měl vzdát všech statků kromě Bechyně, jen zboží z kláštera v Louňovicích mu bylo připsáno za 2500 kop grošů. V závěru listiny se uvádí, že nemá být vzpomínáno na zášti mezi císařem a obcí tábořskou. K pergamenové listině bylo přivěšeno osm pečeti, z nichž třetí zleva je ztracena.⁹¹ Své pečeti přivěsili Oldřich, hrabě celský, Oldřich z Rožmberka, Aleš ze Šternberka, Hynek Ptáček z Pirkštejna, Kašpar Šlik, Hašek z Valdštejna, Arnošt z Vlašimi, Přibík z Klenové a poslední pečeť náležela Janovi z Kunvaldu.⁹²

4. 3 Privilegia císaře Zikmunda udělená městu Táboru

K udělení privilegií pro Tábor došlo poměrně brzy od podepsání mírové úmluvy. Zikmund vydal roku 1437 tři majestáty, konkrétně 25. ledna, 30. ledna a 26. března.⁹³

První listina z 25. ledna 1437 se zachovala ve dvou exemplářích⁹⁴. K jedné je přivěšena na bíločervené hedvábné šňůrce velká císařská pečeť z přírodního vosku, k té druhé na růžovočervené hedvábné šňůrce zlatá bula. Text se v obou listinách mírně liší.⁹⁵ Touto listinou povýšil Zikmund Tábor na královské město se stejnými výsadami, jaké mělo i Staré Město pražské: „*My Sigmund, z božie milosti Římský ciesař, vždy rozmnožitel říše a Uherský, Český, Dalmatský, Charvatský etc. král, známo činíme tiemto listem...město Hradiště nebo Thábor...v město a lidi královské vysazujem a k jiným městóm královským v Čechách věčně připisujem i mocí toho lista tohoto přičítáme vysazujice také témuž městu bydlitelóm jeho i z milosti našie dávajice všecka práva ta, jichž Staré město Praské požívalo jest z starodávna i časy nynějšie požívá...*“⁹⁶ Ve věcech

⁹¹ Monasterium.Net [online]. [cit. 13. 3. 2013], dostupné z WWW: http://lehre.hki.uni-koeln.de/monasterium/img/CZ-NA-I/ACK/NA-ACK_14361118_01546_r.jpg

⁹² Haas, A. (ed.). Archiv Koruny české 5: Catalogus 1378 – 1437. s. 221

⁹³ Kol. autorů. Historický atlas měst: Tábor. b. p.

⁹⁴ Originál privilegia je uchovávan v SOkA Tábor v archivním souboru Archiv města Tábor. 16. 12. 1986 byla listina prohlášena za archivní kulturní památku.

⁹⁵ Čelakovský, J. – Friedrich, G. (edd.). Codex iuris municipalis Regni Bohemiae. Díl III. s. 171

⁹⁶ Tamtéž, s. 167 - 168

soudních město podléhalo přímo králi nebo jím pověřené osobě, dále mu uděleno právo hrdelní, které mohlo být uplatněno „*když by koli kterého člověka kteréhokoli stavu, řádu nebo věku při zlém skutku popadli*“⁹⁷. Městské knihy, které již existovaly, směly být používány při právních záležitostech s výjimkou záležitostí spadajících pod zemský soud. Táboru byly dále povoleny dvakrát týdně trhy a jednou ročně jarmarky, přičemž oboje se mělo řídit podle pravidel zničeného Sezimova Ústí. Na šest let měli Táborští volnou ruku v dosazování konšelů a purkmistrů. Zikmund slíbil, že ani on a ani jeho úředníci do toho nebudou nijak zasahovat. Teprve po uplynutí této doby bude konšely dosazovat král, případně jeho úředníci, jako tomu bylo v jiných královských městech. To znamená, že měl Tábor na určitou dobu zajištěnou samosprávu bez královských zásahů. Navíc byl vyjmut z placení poplatků podkomořímu při dosazování konšelů. Za to chtěl Zikmund pouze věrnost a roční úrok deset kop pražských grošů ve dvou splátkách. Prvních pět kop mělo být zapláceno na sv. Jiří a zbytek na sv. Havla.⁹⁸

Další důležitou součástí listiny bylo udělení městského znaku a polepšení pečeti: „*Na kteréžto pečeti jest štít s polem zlatým a v tom poli dvě věži bílé, jedna s jednoho a druhá s druhého kraje štítu, mezi kterýmažto věžoma jest brána s visutú mrieží od vrchu té brány až do prostředka, nad kteroužto rinkmur*⁹⁹ *ot jedné až k druhé věži zatahuje se po prostředku; a nad věžimi již pověděnými jest orel černý o dvou hlavú a diademami vuokol hlav obkličeny, jenž obě věži svými křidly jest osáhl, a na prsech téhož orla štítek zvláštní kterýžto štrychy*¹⁰⁰ *bielé a modré a na nich lva červeného od vrchu téhož štítka až doluov v sobě zavřel, jest a osáhl...*“¹⁰¹ Nový znak je uprostřed listiny namalován.¹⁰² Z toho, že Táborští nový znak ještě dlouho veřejně nevystavovali, lze usuzovat, že nebyli příliš nadšeni.

⁹⁷ Čelakovský, J. – Friedrich, G. (edd.). Codex iuris municipalis Regni Bohemiae. Díl III. s. 168

⁹⁸ Tamtéž, s. 167 – 170

⁹⁹ okružní hradba (srov. Šmahel, F. a kol. Dějiny Tábora. I. díl. 2. svazek: Do roku 1452. s. 499)

¹⁰⁰ pruhy (srov. Šmahel, F. a kol. Dějiny Tábora. I. díl. 2. svazek: Do roku 1452. s. 499)

¹⁰¹ Čelakovský, J. – Friedrich, G. (edd.). Codex iuris municipalis Regni Bohemiae. Díl III. s. 170

¹⁰² Tamtéž, s. 171

Ostatně nic takového ani po Zikmundovi v dřívějších úmluvách nepožadovali. Smazáním husitských symbolů z pečeti a jejich nahrazením rodovým lucemburským znakem dal Zikmund jasně najevo svá vrchnostenská práva.¹⁰³

Ve druhé listině z 30. ledna 1437 císař připisuje tábořskému purkmistrovi, konšelům a celému městu veškeré zboží kláštera v Louňovicích, Dobronický les ve výši 2400 kop pražských grošů, a dále pak některým tábořským měšťanům zapsal další vsi a rozdělil mezi ně 100 kop grošů úroku ročně z výtonu pod Vyšehradem. V listině byla vyhrazena možnost, že král mohl tuto zástavu vykoupit zpět, ale pod podmínkou roční výpovědní lhůty¹⁰⁴: *„Kdyžbychomkoli my, naši budoucí králové Čeští nebo-li ti, jimž by ta výplata spravedlivě příslušala, týmž měšťanom našim těch dva tisíce a čtyři sta kop grošuj dali a zaplatili, rok plný napřed věděti jim dadúce, tehdy po roku od času věděti jim dáníe pořád čtúc, když by jim ty peniezi byly splnění, oni měšťané sbožie Lúňovského a jich služebníci svrchupsaní vsí již jmenovaných i také platu v Podskalí...mají nám nebo těm, jimž by příslušalo, postúpiti a to vše i s tiemto listem zasě vrátiti bez odporu i bez zmatku.“*¹⁰⁵

Problémem dosud zůstávalo, že město stále leželo na území, které patřilo pánům z Ústí.¹⁰⁶ To bylo vyřešeno tak, že Zikmund v březnu vykoupil za neznámou částku Hradiště a Sezimovo Ústí od Jana staršího z Ústí a na Pleši a Jana Mladšího z Ústí. K těmto územím náležely poplužní dvůr, platy na mlýnech, mýto na Lužnici, louky, pastviny, stráně, rybníky, řeky, potoky, městská mýta a platy a pozemky dominikánského kláštera, špitálu a fary. To vše pak udělil dědičně tábořským občanům v listině z 26. března 1437 a nechal zapsat do zemských desek. Navíc císař Táboru přidělil jemu propadlé

¹⁰³ Šmahel, F. a kol. Dějiny Tábora. I. díl. 2. svazek: Do roku 1452. s. 499

¹⁰⁴ Čelakovský, J. – Friedrich, G. (edd.). Codex iuris municipalis Regni Bohemiae. Díl III. s. 179

¹⁰⁵ Tamtéž

¹⁰⁶ Šmahel, F. a kol. Dějiny Tábora. I. díl. 2. svazek: Do roku 1452. s. 500

věno zemřelé Anny, vdovy po Oldřichovi z Ústí, v hodnotě 1000 kop grošů.¹⁰⁷

Po urovnání vztahů s císařem následovalo ještě usmíření s Oldřichem z Rožmberka. Bedřich ze Strážnice se s ním sešel a za pomoci Hanuše z Kolovrat a Přibíka z Klenové uzavřeli společně dohodu. Dne 3. června se obě strany zavázaly, že skončí se všemi spory. Tábor postoupil Oldřichovi hrady v Příběnicích, Oldřich se na oplátku zavázal zaplatit do 1. září 350 kop grošů Bedřichovi a táborské měšťany odškodnit svobodnými dědinami, lesy, chrastinami a podacím právem se záduším klokotské fary. Celková suma tohoto zboží činila pět set kop grošů. Před vydáním hradů směli Táborští vybrat svatojiřské úroky, vylovit rybníky, odvézt vápno a těžít dřevo ve zdejších lesích. Na Tábořsku díky této smlouvě nastal na čas klid.¹⁰⁸

Nutno dodat, že příměří s císařem nevydrželo příliš dlouho. Jíž v září roku 1437 se kališníci proti němu opět vzbouřili. Hlavní příčinou bylo dobytí hradu Sión a potupná poprava Jana Roháče z Dubé s několika jeho muži. K opovědi se nakonec připojil i Bedřich ze Strážnice. Nemocný a rozčilený císař se rozhodl opustit Prahu a nakonec 9. prosince 1437 ve Znojmě zemřel bez mužského potomka.¹⁰⁹

5. Volba nového krále

Postojem Tábora k volbě nového panovníka po smrti Zikmunda Lucemburského a následnou situaci v době bezvládní po smrti Albrechta Habsburského začíná pátá kapitola. Dochází k jednáním o náboženských otázkách pod vlivem Hynce Ptáčka z Pirkštejna a Jana Rokycany. Dochází ke ztrátě autonomie města důsledkem odporu proti Jiřímu z Poděbrad.

¹⁰⁷ Čelakovský, J. – Friedrich, G. (edd.). Codex iuris municipalis Regni Bohemiae. Díl III. s. 201

¹⁰⁸ Šmahel, F. a kol. Dějiny Tábora. I. díl. 2. svazek: Do roku 1452. s. 502 - 503

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 503

5. 1 Dva kandidáti na krále

Jak už bylo zmíněno, císař Zikmund neměl žádného mužského potomka, který by se po něm ujal trůnu. Kvůli volbě nového krále byl o Vánocích roku 1437 svolán v Praze volební sněm. Na něj se některá města vůbec nedostavila. Můžeme jmenovat například Tábor, Kolín, Písek nebo Žatec.¹¹⁰

Katolíci a umírnění husité se na sněmu dohodli, že za nového krále přijmou Zikmundova zetě Albrechta II., ale skupina kališníků kolem Bedřicha ze Strážnice a Hynce Ptáčka z Pirkštejna dávala přednost polskému kandidátu Kazimírovi Jagellonskému. Ptáček s Bedřichem po vyjednávání s polskou stranou nakonec svolali nový sněm do Mělníka, kde byl 29. května 1438 Kazimír přijat za krále. Oba králové si byli v podstatě rovni v počtu svých stoupenců a chýlilo se k ozbrojenému konfliktu. Albrecht nashromáždil velké množství vojáků, a tím znemožnil polské straně oblehnout Prahu. Dne 3. srpna Albrecht vytáhl z Prahy, a přiměl tak vůdce česko-polských vojsk stáhnout se k Táboru, kde se zavřeli do vozové hradby. Hlavní část Albrechtovy armády před Tábor dorazila 11. srpna. Podle dobových zpráv Albrecht před město přivedl třicet až čtyřicet tisíc mužů, ale lze říci, že tento počet je nutné brát s rezervou. Za celou dobu obléhání docházelo spíše k menším střetům. K významnější akci došlo pouze dvakrát, a to zřejmě hned 11. srpna, kdy propolská strana zaútočila na nepřipraveného Albrechta, a pak 19. srpna při neúspěšném Albrechtově protiútoky. Albrechtova početní převaha mu byla proti strmým skalám a mohutnému opevnění k ničemu. Počítal s tím, že městu časem dojdou zásoby, a proto se ho rozhodl obléhat a vyhladovět. Po pěti týdnech se ale dozvěděl o chystaném útoku polského krále Vladimíra a stáhl svá vojska zpět do Prahy, kde byl slavnostně uvítán. Na straně Albrechta stál i Oldřich z Rožmberka, díky čemuž se vzájemné vztahy s Táborem opět zkalily. Kazimírovi se nakonec nepodařilo získat českou korunu, ale Tábor se Albrechtovi

¹¹⁰ Šmahel, F. a kol. Dějiny Tábora. I. díl. 2. svazek: Do roku 1452. s. 504

nepokořil a zachoval si dál svou svrchovanost získanou od krále Zikmunda.¹¹¹

5. 2 Doba bezvládní a vznik kališnického katechismu

Nový král Albrecht zemřel nečekaně na úplavici již roku 1439. Polský Kazimír se však na trůn nedostal a v zemi nastalo bezvládní.¹¹² Proalbrechtova strana začala vyjednávat s mnichovským vévodou Albrechtem III. Bavorským, ale situace se změnila, když se 22. února 1440 narodil vdově po králi Alžbětě syn Ladislav, jehož nároky na trůn musely být vzaty v úvahu. Přibližně v polovině května roku 1440 začal v Praze volební sněm, kde byl po druhém hlasování zvolen Albrecht Bavorský, který získal také hlasy tábořských zástupců. Albrecht ale českou korunu nepřijal, a země tak byla nadále bez panovníka.¹¹³

V dubnu roku 1441 se konal utrakvistický sjezd v Kouřimi svolaný Hyncem Ptáčkem z Pirkštejna, hejtmanem východočeského landfrýdu, kterého se tábořská obec účastnila. Tábořským zde bylo vytýkáno, že znevažují církevní svátosti a řády a páchají přestupky proti kompaktátům, proti čemuž se ohradili. Již dříve tábořská strana prohlásila, že se řídí články z dohod s císařem Zikmundem. Nakonec ale byla uznána vůdčí role Ptáčkovy a Rokycanovy skupiny v rámci zemského husitství, a Tábor tak byl jen mírně napomenut.¹¹⁴ Další náboženská synoda byla svolána na 4. října do Kutné Hory. Ptáček s Rokycanou obeslali zástupce tábořské strany a poháněli je k účasti.¹¹⁵ Představitelé tábořských obcí toto jednání pohoršovalo, ale nakonec nezbývalo než souhlasit s nestranným slyšením na neutrální půdě. Mikuláš z Pelhřimova o pomoc požádal Bedřicha ze Strážnice, se kterým se Tábor v nedávné době rozešel. Ten se s plnou mocí odebral do Kutné Hory, odkud se ale vracel s nepořízenou. Odjel proto i s Mikulášem na zemský sněm do Prahy. Tam ale byli

¹¹¹ Šmahel, F. a kol. Dějiny Tábora. I. díl. 2. svazek: Do roku 1452. s. 504 - 508

¹¹² Kolář, J. (ed.). Sborník historických prací prof. Martina Koláře o dějinách Tábora. s. 78

¹¹³ Šmahel, F. a kol. Dějiny Tábora. I. díl. 2. svazek: Do roku 1452. s. 514 - 516

¹¹⁴ Tamtéž, s. 521 - 522

¹¹⁵ Nejedlý, Z. (ed.). Prameny k Synodám strany pražské a tábořské v letech 1441 – 1444. s. 31

pouze zasypaní urážkami a byli odkázáni opět na kutnohorský sněm bez záruk na svobodné slyšení. Táborští kněží slíbili, že se podřídí dvěma zvoleným bohoslovcům a autoritě zemského sněmu při sporech, navíc se vzdali výsad, které požívali díky míru se Zikmundem. Sjezd byl zahájen v červenci 1443. Táborští se snažili obhajovat slovně i písemně své učení. Hlavním rozporem učení tábořských kněží a Jana Rokycany patřila transsubstanciace. Tábořská strana odmítala přítomnost živého těla Krista v celé jeho přirozenosti ve svátosti, což Rokycana označoval za blud. Jako další rozdíl Rokycana uvádí, že Táborští se necítí povinni klanět se Kristovi ve svátosti, jak to přísluší Bohu, protože Bůh je mnohem více přítomen v kterémkoliv stvoření než Kristus ve svátosti. Na zemském sněmu v lednu 1444 Táborští v obhajobách pokračovali. Byli obviněni, že neuctívají řádně svátost oltářní, odvádějí lid od modliteb za duše zemřelých, protože nevěří v očistec, brání věřícím žádat o pomoc a přímluvu Pannu Marii nebo jiné svaté nebo že táborští kněží nechodí k nemocným s tělem božím. Dne 31. ledna 1444 bylo rozhodnuto. Věrouka Jana Rokycany a Jana Příbrama byla uznána za lepší než ta tábořská reprezentovaná Mikulášem Biskupcem. Vznikl tak oficiální kališnický katechismus.¹¹⁶

5. 3 Konec tábořské republiky

Po smrti Hynce Ptáčka z Pirkštejna v roce 1444 se hejtmanem východočeského landfrýdu¹¹⁷ stal Jiří z Poděbrad. Ten 3. září 1448 obsadil Prahu. Tímto krokem získal Jiří z Poděbrad vůdčí úlohu v zemi, kterou potvrzoval titul zemského správce, který mu ale byl oficiálně udělen až v roce 1452 po souhlasu katolické šlechty.¹¹⁸

Tábor uznávat Jiřího z Poděbrad jako zemského správce nechtěl, proto se přidal na stranu svého úhlavního nepřítele Oldřicha z Rožmberka. Ten v boji proti Jiřímu prohrál a nedisponoval takovou

¹¹⁶ Nejedlý, Z. (ed.). Prameny k Synodám strany pražské a tábořské v létech 1441 – 1444. s. 41 – 42, 58, 62, 64, 73, 76 - 77

¹¹⁷ Landfrýdy byly orgány, které zajišťovaly správu v jednotlivých krajích. Vznikly v roce 1440. (srov. Čornej, P. Dějiny Českých zemí. s. 53)

¹¹⁸ Čornej, P. Dějiny Českých zemí. s. 53

silou, aby mohl vyhovět žádosti o pomoc, když Jiří přitáhl 30. srpna před městské hradby. Město se nakonec roku 1452 bez boje vzdalo, po dlouhých letech autonomie se poddalo a přistoupilo na podmínky zemského správce. Táborští kněží se měli podrobit církvi Jana Rokycany. Když Mikuláš z Pelhřimova, Václav Koranda a Quirin odmítli, byli vydáni Jiřímu na pospas. Všichni tři byli vězněni až do konce života. Dále město i muselo přijmout kompaktáta a uznat Jiřího zemským správcem. Jiří z Poděbrad za to Táboru přislíbil ponechat dosavadní práva.¹¹⁹

6. Dějiny města od 2. poloviny 15. do konce 16. století

Doba druhé poloviny 15. století se v tábořských dějinách dá nazvat obdobím temna. Není to proto, že by město zažívalo nějaký výrazný úpadek, ale proto, že o této době nejsou téměř žádné zprávy. Nejsme schopni říci, co přesně se v Táboře dělo, ani jaké sociální a hospodářské poměry tady panovaly. V 16. století město postihla řada katastrof, jako rozsáhlé požáry, mor a vláda katolického Ferdinanda I. Důsledkem toho Tábor zaznamenal hluboký hospodářský propad.

6. 1 Hospodářství a nová privilegia ve 2. polovině 15. století

Konec tábořské republiky se, můžeme-li soudit z kusých zpráv, nijak zvlášť nedotkl běžného chodu města ani jeho ekonomického rozvoje. Mezi řemesly zřejmě hrálo jednu z nejvýznamnějších rolí soukenictví, které se zaměřovalo kromě domácí produkce i na dálkový obchod. Dalšími významnými odvětvími, která se snad nesoustředila jen na domácí trh, byla nožířství, kožešnictví a zednictví. Ve druhé polovině 15. století v Táboře narážíme i na řemeslo do té doby neznámé v žádném jiném českém městě, a to v osobě Vaňka srpaře. Výčet řemesel bychom mohli doplnit ještě o

¹¹⁹ Kol. autorů. Kronika českých zemí: 1250 – 1470. s. 220

řezníky, střelce, kováře, krejčí, mlynáře, truhláře, ševce, pekaře, kramáře nebo kostelníka, předpokládá se, že zde působil i zlatník. Někteří táborští měšťané se kvůli zisku nechávali najímat jako žoldnéři a bojovali v různých zemích Evropy. Příkladem může být Prusko, Polsko, Štýrsko nebo Moldavsko.¹²⁰

Tábor v té době vlastnil velké množství pozemků získaných od krále Zikmunda a dále se snažil své držby rozšiřovat. Na rozdíl od předchozích dob se ale místo násilných záborů uplatňovaly spíše dohody nebo koupě. Například bohatí měšťané si mohli dovolit využívat nepříznivé finanční situace Rožmberků a přijímat od nich v zástavu pozemky nebo z nich jdoucí platby.¹²¹

Roku 1453 na český trůn nastoupil Ladislav Pohrobek, který městu potvrdil práva udělená Zikmundem, a navíc mu udělil povolení „*aby sukno v témž městě dělané v Čechách, Rakousiech i v Moravě v celých postaviech, po kusiech a na lokty krájeti a prodávati mohli bez všelikterakých osob přiekazy, odporu a hyndrovánie.*“¹²²

Po smrti mladého krále byl jeho nástupcem zvolen roku 1458 Jiří z Poděbrad. Ani po jeho útoku na město se mezi Tábořem a novým panovníkem nevytvořily špatné vztahy. Naopak se město stalo Jiřího věrným stoupencem a pomocníkem až do jeho smrti.¹²³ Král Tábořským v listině z 24. srpna 1463 potvrdil privilegia udělená předchozími králi, a navíc právo dalšího jarmarku na den sv. Ondřeje.¹²⁴ Za svou věrnost a pomoc, zejména proti Janu z Rožmberka, který se roku 1468 přidal na stranu královny opozice, za odměnu udělil Táboři další pozemky.¹²⁵ Listina z roku 1469 byla ztracena, ale zachoval se zápis v zemských deskách.¹²⁶

Novým panovníkem po smrti Jiřího z Poděbrad roku 1471 byl zvolen Vladislav Jagellonský. I s ním udržoval Tábor velmi dobré

¹²⁰ Tecl, R. Tábor v druhé polovině 15. století. In: Husitský Tábor. s. 72 – 76, 79 – 80

¹²¹ Tamtéž, s. 78

¹²² Čelakovský, J. – Friedrich, G. (edd.). Codex iuris municipalis Regni Bohemiae. Díl III. s. 313

¹²³ Tecl, R. Husitský Tábor: Tábor v druhé polovině 15. století. s. 81

¹²⁴ Čelakovský, J. – Friedrich, G. (edd.). Codex iuris municipalis Regni Bohemiae. Díl III. s. 453 - 454

¹²⁵ Cikhart, R. Pět set let města Tábořa. s. 22

¹²⁶ Čelakovský, J. – Friedrich, G. (edd.). Codex iuris municipalis Regni Bohemiae. Díl III. s. 535

vztahy.¹²⁷ Vladislav se také městu odvděčil za jeho věrnost a služby a 14. srpna 1472 opětovně potvrdil předešlá práva. K tomu měšťanům udělil ještě nové právo, které se týkalo poslední vůle občanů: „*Když by který obyvatel téhož města kšaft udělaje vedle práva městského umřel a po sobě sirotky povostavil, tehdy abychom my ani naši budoucí králové Čeští žádnému s těmi pozuostalými sirotky spolku nedávali, ani dáti měli, než aby to poručenství, jakž učiněno bude, vedle práva městského tak vcele a v skutku zachováno bylo, a to věčné časy budoucí.*“¹²⁸ To znamenalo, že si rodiče sami mohli určit, kdo se stane poručníkem jejich dětí v případě, že zemřou.¹²⁹

6. 2 Hospodářský propad v důsledku konfiskace majetku Ferdinandem I.

Počátek 16. století je ve znamení narůstajících sporů královských měst se šlechtou. Vzájemné vztahy se vyhrocovaly především díky oklešťování práv měst a narůstání práv šlechty. Někteří šlechtici dokonce číhali na tábořské kupce a občany, na cestách je přepadali a zabíjeli nebo věznili. Tak tomu bylo například roku 1509, kdy byli Jiříkem Kopidlanským na cestě z Prahy zabiti dva občané Tábora a tři uvězněni.¹³⁰

Roku 1526 se stal českým králem Ferdinand I., který bojoval roku 1547 proti protestantským stavům v Německu. Město Tábor mu odepřelo pomoc, a za to ho stihl trest hned téhož roku. Ferdinand nechal městu zkonfiskovat obecní statky i s platy v hodnotě 34 400 kop a omezil zdejší samosprávu tím, že bez císařem dosazeného rychtáře nesmělo mít svou obecní radu. Nakázal odevzdat většinu zbraní, hlavně těch palných. Dále pak museli Táborští zaplatit pokutu 2 000 kop grošů, což byla třetí nejvyšší pokuta po Praze a Hradci Králové. Tím Tábor zaznamenal hluboký hospodářský propad a značně se zadlužil. Situaci nepomohly ani ničivé požáry, o kterých

¹²⁷ Tecl, R. Tábor v druhé polovině 15. století. s. 83

¹²⁸ Čelakovský, J. – Friedrich, G. (edd.). Codex iuris municipalis Regni Bohemiae. Díl III. s. 587

¹²⁹ Tamtéž, s. 586 - 587

¹³⁰ Kolář, J. (ed.). Sborník historických prací prof. Martina Koláře o dějinách Tábora. s. 85

bude pojednáno níže.¹³¹ Prosby o navrácení majetku byly vyslyšeny až v roce 1549, kdy císař městu vrátil část platů z okolních vesnic. Ze zbytku zabavených statků a platů zůstala jen asi šestina, protože zbytek byl rozprodán. Tato zbylá šestina byla městu navrácena až 21. listopadu 1561.¹³²

Město se snažilo z tíživých hospodářských poměrů vymanit přikupováním nových pozemků. Tak roku 1572 koupilo Svrabov, roku 1587 Čelakovu Lhotu a roku 1593 ves Turovec, Strkov a část Košina a Doubí. Díky tomu obecní dluh narostl k roku 1600 na 70 000 kop grošů.¹³³

Ke konci 16. století se obec zapojila kvůli finančním potížím do vaření světlého piva. Zpočátku vařila pouze pro své poddané okolní vesnice, později se prodávalo běžně i ve městě. Táborští měšťané pivo vařili již dříve, což jim bylo umožněno královským privilegiem. Město jako takové vařit pivo nesmělo, tudíž svým činem zasahovalo do práv měšťanů. Radnice to omlouvala přílišným zadlužením obce a potřebou nových příjmů.¹³⁴

6. 3 Tábořské školství a duchovní život

Tábořský duchovní život byl již v druhé polovině 15. století na výši. Svědčí o tom zprávy Eneáše Silvia, který vypověděl, že mezi pozitivnía Tábořských patří láska k vědě a že i leckterá místní prostá žena zná Bibli líp než někteří biskupové v Itálii.¹³⁵

Nejstarší zprávy o škole v Táboře pocházejí z počátku 16. století. Nacházela se při kostele a vedl ji děkan Jan Šota z Vartenberka. V roce 1522 se správcem školy stal bakalář Prokop Kmíšek. Správcové obyčejně bývali bakaláři vzdělaní na pražské univerzitě a od městské rady dostávali ročně 20 kop grošů mzdu ze zádušních platů, z této sumy ale platili kantorům 6 kop a succentorům 1 kopu. Další peníze plynuly přímo od žáků. Učitelé často zasedali

¹³¹ Kolář, J. (ed.). Sborník historických prací prof. Martina Koláře o dějinách Tábora. s. 85

¹³² Cikhart, R. Pět set let města Tábora. s. 27

¹³³ Kol. autorů. Pět a půl století Tábora. s. 13

¹³⁴ Thir, K. Dějiny tábořského pivovarnictví. s. 25

¹³⁵ Korčák, P. a kol. Tábor: Národní kulturní památka. s. 108

i v městské radě a například Jiřík Kantor se stal roku 1545 městským rychtářem. Roku 1576 se rektorem školy stal matematik Matěj Gryll, který se později stal děkanem filozofické fakulty na univerzitě v Praze. I další vyučující zaznamenali úspěchy, a to zejména v literární činnosti. Například kantor Stanislav působící zde také od roku 1576 sepsal Táborský kancionál a preceptor David Protarius, který je připomínán o deset let později, přepsal Postillu Jana Rokycany. Ta byla později k vidění ve veřejné císařské knihovně v Praze.¹³⁶

Táborská škola již v 16. století byla školou čtyř nebo pětitřídní, tedy vyšší, kterých bylo v českých zemích jen 18. V nižších dvou třídách se žáci učili číst, psát, počítat, latinské gramatice, zpěvu a hudbě. Ve vyšších dvou řečtině, rétorice, dialektice, matematice, a později i základům astronomie. Náboženství se zde vyučovalo podobojí, a to ve všech třídách.¹³⁷

Zprávy o duchovním životě v druhé polovině 15. století nejsou příliš obsáhlé. Po dobytí Tábora Jiřím z Poděbrad sem byli dosazeni noví kněží z Prahy. Byli jimi Jan Rozvoda ze Stakor a kněz Tomáš. Ostatní táborští kněží, kteří nebyli uvězněni, se rozutekli po Čechách. Někteří z nich zakládali různé sekty, z nichž nejznámější jsou asi „čeští bratři“ Jana Vilímka.¹³⁸ Existují zmínky o táborské sektě tzv. „plačtivých bratřích“, jinak zvaných „mikulášenci“. To znamená, že alespoň u některých rodin ve městě si náboženství ponechalo své osobité rysy a nepodřídilo se zcela státnímu utrakvismu.¹³⁹

¹³⁶ První roční zpráva reálného gymnasia, průmyslové a vyšší dívčí školy v král. městě Táboře za školní rok 1863. s. 5 - 6

¹³⁷ Tamtéž, s. 6

¹³⁸ Tamtéž, s. 4

¹³⁹ Korčák, P. a kol. Tábor: Národní kulturní památka. s. 108

7. Architektonické proměny města od pol. 15. do konce 16. století¹⁴⁰

Tábor od svého založení prochází rozsáhlými architektonickými změnami. Přibližně od poloviny 15. do konce 16. století dochází k zásadním proměnám místní zástavby, vzniká řada významných objektů.

7. 1 Lázně

Podle nejstarší gruntovní knihy z let 1432 – 1450 se ve městě tou dobou nacházely minimálně troje lázně. Lázně nesloužily pouze k očištění, ale člověk si zde mohl také nechat upravit vlasy a vousy. Kromě toho lazebníci vykonávali drobnější chirurgické zákroky, jako například pouštění žilou.¹⁴¹

První ze třech známých lázní je Střečkova lázeň. Jelikož ji roku 1445 koupil lékař David, je také někdy nazývána Davidova. Tato lázeň se nalézala u mlýna Petra Růže, jinak zvaného Ctiborův. Druhá lázeň se nacházela u řeky nad Kamenným mlýnem. Mikuláš, její majitel, zřídil při lázni nadaci, která umožňovala třikrát vstup do lázně chudým obyvatelům města. Poslední známá lázeň se nacházela někde v podměstí.¹⁴²

7. 2 Kostel Proměnění Páně na hoře Tábor

Pro duchovní potřeby tábořských obyvatel poměrně dlouhou dobu sloužil pouze provizorní dřevěný kostel, který podle Piccolominiho připomínal stodolu. Nová budova kostela Proměnění Páně na hoře Tábor měla toto původní dřevěné provizorium nahradit.¹⁴³

Neví se, kdy výstavba začala, ale pravděpodobně ne před rokem 1451, kdy Tábor navštívil výše uvedený Eneáš Silvius.

¹⁴⁰ Toto období bylo zvoleno z důvodu, že nejvýznamnější budovy ve městě vznikly právě tehdy. V 17. století sice byl postaven ještě klášter, ale o něm bude pojednávat samostatná kapitola.

¹⁴¹ Cikhart, R. Lázně na Táboře v 15. věku. In: Jihočeský sborník historický. roč. VI. s. 119

¹⁴² Tamtéž, s. 119 - 120

¹⁴³ Cikhart, R. Popis Táborska. s. 8

S kamennou přestavbou kostela v severozápadní části náměstí se zřejmě začalo na přelomu 70. a 80. let 15. století. Kdo byl stavitelem v počátečních fázích přestavby, je také nejisté. Ve městě se nacházelo několik zedníků, kteří by přicházeli v úvahu, nejpravděpodobnějším se ale zdá být, vzhledem k době jeho zdejšího působení, mistr Burian z Tábora. Přestavba byla dokončena roku 1512 kameníkem Menšího Města pražského, mistrem Staňkem.¹⁴⁴ Staňk na památku své práce umístil nad hlavní římsu kostela u východního štítu lodi svou podobiznu vytesanou do kamene.¹⁴⁵

Hlavní loď pozdně gotického trojlodního kostela byla zaklenuta síťovou klenbou, nesenou šesti osmibokými sloupy. U bočních lodí byla použita klenba křížová a presbytář byl zaklenut sklípkovou klenbou.¹⁴⁶ Na počátku 16. století byla ke kostelu přistavěna i věž se zvonící a orlojem, který byl kvůli těžkému poškození věže roku 1656 přenesen na budovu radnice.¹⁴⁷

Nedlouho po dostavbě, v roce 1532, došlo ve městě k velmi rozsáhlému požáru, který kostel poničil. Při opravách byly ke kostelu dostavěny renesanční štíty, renesanční helmice zakončující zvonici a dřevěný ochoz.¹⁴⁸ Z roku 1532 také pochází nejstarší dochovaný zvon tohoto kostela.¹⁴⁹

7. 3 Městská radnice

V době založení města jeho obyvatelé necítili nutnost vystavět radniční budovu. Ve městě nebyli žádní konšelé ani rychtáři, protože bylo řízeno nejprve kněžími, později hejtmany. Až teprve poté, co se město smířilo s králem Zikmundem a získalo od něho roku 1437

¹⁴⁴ Tecl, R. Církevní správa a náboženské poměry v Táboře během druhé poloviny 15. a na počátku 16. století. In: Tábořský archiv: Sborník Státního okresního archivu v Táboře. roč. 10, s. 224 - 228

¹⁴⁵ Kolář, J. (ed.). Sborník historických prací prof. Martina Koláře o dějinách Tábora. s. 237

¹⁴⁶ Hejna, A. s. 38 - 39

¹⁴⁷ Tecl, R. Církevní správa a náboženské poměry v Táboře během druhé poloviny 15. a na počátku 16. století. s. 224 - 228,

¹⁴⁸ Kol. autorů. Historický atlas měst: Tábor. b. p.

¹⁴⁹ Cikhart, R. Popis Tábořska. s. 10

privilegia královského města spolu se znakem a pečeti, začala pomalu vznikat potřeba radnice.¹⁵⁰

Počátek stavby není možné s přesností určit, ale počítá se, že s pracemi se začalo na úplném konci 15., nebo spíše na počátku 16. století. Podle nápisu nad schodištěm byla budova dokončena roku 1527.¹⁵¹

Táborská radnice patří mezi nejvýznamnější české pozdně gotické profánní stavby. Budova byla postavena na západní straně náměstí, kde nejprve musely být strženy tři domy. Její čelní strana byla rozčleněna třemi štíty s kružbovou výzdobou. Uvnitř radničního bloku se nalézá nevelké nádvoří s kamenným ochozem na úrovni prvního patra. Na jižní straně radnice se tyčí mohutná čtyřboká věž. Nejcennější částí radnice je radniční sál, kterému se také říká palác. Jeho stavitelem byl Wendel Roskopf¹⁵². Sál prostupuje dvěma poschodími a jde o nepravidelné dvoulodí se síťovou klenbou. Váha klenby je rozložena mezi boční stěny a dva štíhlé sloupy. Síň byla kromě zasedání městské rady později využívána i jako obřadní, hodovní nebo ke shromáždění cechů.¹⁵³

Roku 1516 byl do radniční síně přidán kamenný znak města, jehož tvůrcem je taktéž Wendel Roskopf. Znak byl vytesán z pražské opuky a jde o znamenitou kamenickou práci. Byl vytvořený podle majestátu krále Zikmunda z roku 1437 a původně byl i polychromovaný a zlacený. Na okraji rámu znaku jsou zachovány drobné plastiky Jana Husa v plamenech, Jana Žižky nebo například Jeronýma Pražského.¹⁵⁴

K budově radnice patří také věž, která byla postavena na půdorysu nepravidelného čtyřúhelníku. Ze starých zpodobnění je patrné, že věž dlouho nebyla zcela dokončena. Byla pokryta jen provizorní nevysokou střechou a zřejmě se počítalo s jejím

¹⁵⁰ Thir, K. Táborská radnice, s. 1

¹⁵¹ Tamtéž

¹⁵² Německý stavitel a kameník působící v Čechách na přelomu gotiky a renesance. Viz například Umění české reformace (1380 – 1620). eds. Horníčková, K. – Šroněk, M. Praha: Academia, 2010, ISBN 978-80-200-1879-3. s. 189 – 190.

¹⁵³ Krajíc, R. Tábor: Národní kulturní památka. s. 5 - 6

¹⁵⁴ Korčák, P. a kol. Tábor: Národní kulturní památka. s. 63

adekvátním dokončením. K tomu ale nakonec tehdy nedošlo.¹⁵⁵ Až ke konci 19. století, při snaze architekta Josefa Niklase navrátit radnici kvůli přestavbám v průběhu 17. století její původní pozdně gotický vzhled, byla střecha dokončena a vybudován ochoz.¹⁵⁶

7. 4 Budova školy

Škola získala svou budovu po roce 1530, kdy byla postavena na místě dvou vyhořelých domů v dnešní Děkanské ulici nedaleko kostela. V dolní síni byl záklopový trámový strop, který se dochoval dodnes.¹⁵⁷

7. 5 Měšťanské domy

Zřejmě kolem poloviny 15. století Tábor získával výrazněji městskou podobu díky stavbě síňových měšťanských domů s kamennými portály. Tyto změny byly projevem rostoucího sebevědomí města a hospodářského rozvoje. Přesto nelze říci, že by kamenné domy byly zcela běžnou záležitostí. Rostoucí stavební činnost nepodporovalo jen bohatnutí obyvatel, ale také časté a ničivé požáry, které donutily obyvatele při stavbách místo dřeva používat kámen.¹⁵⁸

Velkých požárů bylo v Táboře na desítky, ale ty nejničivější propukly v 16. století. Roku 1525 vyhořelo asi 70 domů, což byla podle odhadů více než sedmina města. Další, již zmíněný požár nastal v roce 1532. Tehdy lehlo popelem 366 domů, hrad, kostel, 39 stodol, 10 věží a bašt a uskladněné obilí. Poslední z velikých požárů přišel roku 1559, kdy ve městě zůstalo neponičeno jen 126 domů. Oheň se tentokrát vyhnul kostelu, radnici, škole i špitálu. Údajně byl oheň úmyslně založený a podařilo se ho uhasit až za tři dny. Ještě po devíti letech ho ve městě připomínalo na 50 spálenišť.¹⁵⁹

¹⁵⁵ Thir, K. Táborská radnice, s. 8

¹⁵⁶ Krajíc, R. Tábor: Národní kulturní památka. s. 6

¹⁵⁷ Korčák, P. a kol. Tábor: Národní kulturní památka. s. 108

¹⁵⁸ Hejna, A. Tábor. s. 41 - 43

¹⁵⁹ Korčák, P. a kol. Tábor: Národní kulturní památka. s. 96

Nově vzniklé domy nesly prvky pozdní gotiky a renesance. Pro toto období je charakteristická vnější výzdoba domů. Měšťané je dekorovali sgrafity, freskami a zdobenými štíty. V interiérech se využívaly klenby nebo malované dřevěné stropy. Takovéto výstavné domy dodnes existují na různých místech historického jádra města, ale nejhojněji jsou zastoupeny po obvodu dnešního Žižkova náměstí.¹⁶⁰

Mezi nově vzniklé měšťanské domy patří například dům č. p. 13, jenž je prvně zmiňován v roce 1551 a stojí na gotických základech. Původně šlo o domy dva, které byly v průběhu času spojeny v jeden, jak dokládá podoba střechy. V domě jsou dvě úrovně sklepů a ve třetím podzemním podlaží existuje původní napojení na tábořské rozsáhlé podzemní chodby.¹⁶¹ Jako další lze jmenovat pozdně gotický Ctiborův dům s gotickým portálem a renesančním štítem, který byl postaven kolem roku 1532. V jeho interiéru se zachoval renesanční trémový malovaný strop. Stárkův dům, který svou figurální a ornamentální sgrafitovou výzdobou patří k nejkrásnějším ve městě, je prvně zmiňován roku 1526. Původně gotický Lichvicovský dům, který je připomínán už v roce 1440, byl po požáru roku 1532 přestavěn v renesančním stylu. Přízemní gotická místnost pro hosty se zachovala dodnes. Na štítu je možné vidět znak rytířského rodu Myslíků z Hiršova, kteří jednu dobu dům vlastnili. Ukázkou domu zdobeného psaníčkovými sgrafity a obloučkovým štítem je dům Albrechta Pekaře. Byl znovuobnoven po roce 1559.¹⁶²

7. 6 Sklepy

V Táboře již od jeho založení vznikaly sklepy, které měly několik podlaží. Nejde o žádnou raritu, jelikož takové sklepy se nacházejí i v jiných městech, dokonce někdy i na vesnicích, a to jak na území dnešní České republiky, tak i v zahraničí. Zdá se, že základní podoba tábořského podzemí byla hotova do roku 1500.

¹⁶⁰ Krajíc, R. Tábor: Národní kulturní památka. s. 15

¹⁶¹ Stach, J. Co vyprávěly staré domy tábořské. s. 7 - 8

¹⁶² Vybíral, Z. – Třicátník, J. Tábor. s. 7, 12

Předpokládá se, že horní patra sklepů se používala ke skladování piva, říkalo se jim proto pivnice, a spodní patra, tedy tzv. lochy, jako úložiště pro různé jiné věci nebo jako možný úkryt před požáry.¹⁶³

Již bylo uvedeno, že podloží města je skalnaté, čemuž se musela přizpůsobit i technika hloubení sklepů. Jak horní, tak spodní sklepy byly tedy vylamovány, přičemž vylámaný kámen se následně využíval k dalším stavbám. Klenba sklepů se vytvářela zasazováním lámaných kamenů do vrstvy malty na bednění, ale ne všechny sklepy ji měly. Někde nalezneme jen pozůstatky dřevěných stropů. Po požáru v roce 1532 byla kamenná klenba vyměněna za klenbu cihlovou.¹⁶⁴

V Táboře nalézáme také dvoulodní horní sklepy, které zatím nebyly nalezeny nikde jinde na našem území. Jejich provedení je umělecké, jelikož jsou tvořeny tesanými arkádami a sloupy, a mají tak účel ozdobný a reprezentativní.¹⁶⁵

Postupem času docházelo k propojení některých lochů a vytváření jakési podzemní uliční sítě, která někdy sahá do hloubky až 16 metrů. Tato sklepení díky své nízké teplotě kolem 10 °C posloužila velmi dobře jako sklad potravin, ale při napadení města nebo při požáru se chodby daly využít i jako úkryt před nebezpečím.¹⁶⁶

7. 7 Vodní nádrž Jordán s vodárenskou věží

Na konci 15. století se město odhodlalo k velmi ráznému kroku. Roku 1492 se rozhodlo přehradit kvůli nedostatku vody Tismenický potok, a vytvořit tak vodní nádrž, která byla pojmenována biblicky Jordán. Jordán byl snad první nádrží ve střední Evropě a měl rozlohu 50 hektarů. Jeho stavitelem byl „vody vuodce“ Jan, jinak zvaný „rurmajstr“¹⁶⁷, který také zajistil přečerpávání vody až do centra města.¹⁶⁸

¹⁶³ Muk, J. Stavebně historický výzkum tábořského podzemí. Průzkumy památek. roč. I., č. 2. s. 5, 11

¹⁶⁴ Tamtéž, s. 6, 8

¹⁶⁵ Tamtéž, s. 12

¹⁶⁶ Vybíral, Z. – Třicátník, J. Tábor. s. 5 - 6

¹⁶⁷ Votruba, L. - Krejča, M. - Procházka, M. - Jelínek, J. Vodárenská nádrž Jordán. s. 19

¹⁶⁸ Korčák, P. a kol. Tábor: Národní kulturní památka. s. 67

Jan s pomocí mlynáře Zycha pro čerpání vody do města vybudoval potrubí, které vedlo štolou vysekanou do skály. Tato štola byla dlouhá 52 metrů a dřevěné čerpadlo, které fungovalo od roku 1508, muselo překonat převýšení 32 metrů. Jak dobrou práci Jan odvedl, dokazuje fakt, že čerpadlo stejné konstrukce se zde používalo až do roku 1873. Teprve tehdy bylo nahrazeno celokovovým zařízením. Voda z Jordánu byla od druhé poloviny 16. století rozváděna dřevěnými rourami po městě do kašen. První kašnou byla roku 1567 kašna na náměstí. Jako pojistka, která měla zabránit přeplnění hráze a následným záplavám, byl v pravém rohu nádrže utvořen přepad vody, který dodnes vytváří efektní vodopád.¹⁶⁹

Vodárenská věž uvnitř východní části hrady byla původně postavena pouze ze dřeva, ale později byla nahrazena zděnou věží.¹⁷⁰ Byla obnovena v renesančním stylu poté, co ji poškodil požár v roce 1559. Exteriér zdobily obloučkové štíty a psaníčková sgrafita.¹⁷¹

Stavba vodní nádrže byla sice pro obyvatele velmi užitečná, pokud jde o zásobování pitnou a užitkovou vodou, na druhé straně ale měla jednu velkou nevýhodu, kterou město v budoucnu několikrát pocítilo. Přehrazení Tismenického potoka totiž znamenalo zpřístupnění ostrožny zvenčí, a tím pádem i snížení obranyschopnosti Tábora.¹⁷²

7. 8 Cihelna

V lednu roku 2013 byly objeveny po vypuštění vodní nádrže Jordán pozůstatky cihlářské huti a středověké cesty vedoucí do míst pod dnešním nádražím.¹⁷³

Přesná datace cihelny prozatím není možná, ale předpokládá se, že spodním mezníkem bude nejspíš rok 1420. Původně se předpokládalo, že cihelna musela vzniknout před rokem 1492, kdy

¹⁶⁹ Votruba, L. - Krejča, M. - Procházka, M. - Jelínek, J. Vodárenská nádrž Jordán. s. 10, 13, 18, 86

¹⁷⁰ Tamtéž, s. 21

¹⁷¹ Vybíral, Z. - Třicátník, J. Tábor. s. 14

¹⁷² Korčák, P. a kol. Tábor: Národní kulturní památka. s. 67

¹⁷³ Donát, M. Bagrování jde stranou: Huť leží na dně Jordánu. 5+2 dny: Tábořsko. Únor 2013, roč. II., č. 7, s. 2

byla nádrž zaplavena vodou, ale podle nejnovějších analýz se zdá, že byla v provozu ještě v roce 1505.¹⁷⁴ Vedoucí archeologických prací Rudolf Krajíc se domnívá, že nalezená pec byla jádrem huti, a v okolí by proto mohly být ještě další pece. Zbytky huti, jaká byla pod nádrží nalezena, jsou na území dnešní České republiky známé pouze z pěti nalezišť, z toho jedním je Sezimovo Ústí. Provoz cihelny byl velmi náročný na vodu a palivo. Ráz krajiny se tedy musel poměrně rychle měnit kvůli kácení okolních stromů.¹⁷⁵

Nalezená cihelna se rozkládala na ploše 1000 m², přičemž vypalovací pec měla půdorys 3,35 x 3,90 metrů. Podlaha se nalézala více než jeden metr pod úrovní dnešního terénu. Součástí nálezů jsou také cihly různých formátů, střešní krytina nebo také dlaždice.¹⁷⁶ Poblíž byly objeveny zbytky dřevěné stavby, která možná sloužila jako pracovna pro cihláře. Z odborných analýz dřeva a díky velmi dobře zachovaným letokruhům se doba pokácení stromů odhaduje na rozmezí let 1502 – 1503. Jelikož cihláři nemohli pracovat pod vodou, zdá se, že okolí Jordánu vypadalo jinak než dnes. V okolí byly nalezeny i mince vyražené mezi lety 1458 a 1468, dobře zachovaná kůži, ale asi největším unikátem jsou čtyři trnky, které mají dokonce ještě dužinu.¹⁷⁷

Nalezená cesta, prozatím v délce 120 metrů, se nachází severně od pece a je orientovaná východo-západním směrem.¹⁷⁸ V těchto místech bylo nalezeno množství podkov a kování z kol vozů. Je možné, že cesta sloužila lidem, kteří se chtěli vyhnout Táboru. Důvodem mohlo být například placení cla.¹⁷⁹

¹⁷⁴ Obnova rybníka Jordán [online]. [cit. 11. 4. 2013], ed. Hotový, K. dostupné z WWW: <http://www.taborcz.eu/aktuality-souvisejici-s-projektem/d-9229/p1=9764>

¹⁷⁵ Tamtéž

¹⁷⁶ Krajíc, R. Archeologický výzkum: leden 2013. Obnova rybníka Jordán [online]. [cit. 11. 4. 2013], dostupné z WWW: <http://www.taborcz.eu/aktuality-souvisejici-s-projektem/d-9229/p1=9764>

¹⁷⁷ Donát, M. Trnky ze dna Jordánu jsou staré jako Amerika. 5+2 dny: Tábořsko. Duben 2013, roč. II., č. 15, s. 2

¹⁷⁸ Krajíc, R. Archeologický výzkum: leden 2013 [online]. [cit. 11. 4. 2013]

¹⁷⁹ Donát, M. Bagrování jde stranou: Huť leží na dně Jordánu. s. 2

8. Počátek 17. století

První léta 17. století jsou dobou konce vlády Rudolfa II. Toto období znamenalo pro Tábor nedlouho trvajícím obdobím klidu, které bylo přerušeno až vpádem Pasovských, ten znamenal drancování a další hospodářský úpadek města.

8. 1 Vpád Pasovských

Po několika málo letech klidu, kdy město nesužovaly požáry ani hospodářské a náboženské represe, bylo město 31. ledna 1611 varováno zemskými úředníky před blížícím se vojskem z Pasova, které do země pozval Rudolf II. Část vojska dorazila před město již 2. února v noci. Vojáci požadovali, aby obyvatelé otevřeli brány a vpustili je dovnitř. Když byli odmítnuti, oblehli Pasovští město a vyhrožovali útokem. Zbytek armády dorazil o dva dny později a Tábor se v důsledku nedostatku zbraní a střelného prachu Pasovským nedokázal ubránit a již 5. února vojáky do města vpustil. Pasovští se ve městě zdrželi pět dní. Během svého pobytu město vyjedli a přinutili purkmistra k vydání klíčů od města. Znovu se pak vrátili ještě v noci z 10. na 11. března, protože se na útěku z Prahy potřebovali ukrýt před stavovskými vojsky. Nadobro pak město opustili až 22. března, když se doslechli, že se blíží k Táboru.¹⁸⁰

Zprávu o pobytu Pasovských nám zanechal například Pavel Skála ze Zhoře: „*Málo před tím královským příjezdem uherského krále Matyáše do Prahy opustili Passovští Tábor, vydrancovavše naskrz všecky měšťany. Měšťanům pobrány zbraně, a tito přivedeni nesmírným jídlem a pitím ubytovaných nepřátel do chudoby. Purkmistru M. Chvátalovi, když klíčů od města vydati nechtěl, do hlavy udeřili a tím jej k povolnosti přinutili.*“¹⁸¹

¹⁸⁰ Thir, K. Hradiště hory Tábor. Jako pevnost v minulosti. s. 77 - 80

¹⁸¹ Tamtéž, s. 80

8. 2 Úprava hradu a morová rána v Praze

Krátce po odchodu vojáků z města, kdy zde nastal opět mír, bylo rozhodnuto, že městský pivovar potřebuje vlastní budovu. Pro tyto účely byl zvolen hrad, který se po požáru v roce 1532 využíval více k hospodářským účelům a jako šatlava než k obraně. K přestavbě hradu na pivovar a sladovnu došlo mezi lety 1612 a 1614, přičemž bylo spotřebováno na 70 000 cihel. Při pracích byla zbourána jedna z věží.¹⁸²

V roce 1613 v Praze propukla morová epidemie, která z města vyhnala zemské úředníky, kteří se rozhodli usídlit na čas v Táboře. Tak ve městě po jeden rok působily úřady císařská komora, desky zemské nebo apelace.¹⁸³

9. Tábor v době třicetileté války

Třicetiletá válka byla další v řadě katastrof, která město postihla. Byla to doba neustálého obléhání, drancování, špatné hospodářské situace a náboženského útlaku nekatolických obyvatel. Došlo také k architektonickým úpravám.

9. 1 Město v obležení císařských vojsk

Třicetiletá válka začala v našich zemích druhou pražskou defenestrací roku 1618, a později se rozrostla až na evropský konflikt. V Zemích Koruny české šlo o válku mezi převážně nekatolickou šlechtou a Habsburky, konkrétně nově zvoleným králem a budoucím císařem Ferdinandem II. Tábor se opět rozhodl odepřít pomoc Habsburkům a přidal se na stranu nekatolíků. Ještě po bitvě na Bílé hoře roku 1620 jako jediný z větších českých měst odolával císařským vojskům a odmítal se podrobit.¹⁸⁴

¹⁸² Thir, K. Dějiny táborského pivovarnictví. s. 25 - 26

¹⁸³ Kolář, J. (ed.). Sborník historických prací prof. Martina Koláře o dějinách Tábora. s. 86

¹⁸⁴ Tamtéž, s. 87

Od roku 1620 bylo město trvale v obležení. Bylo několikrát vyzýváno, aby se dobrovolně vzdalo, za což mu byla slibována milost. Obyvatelé spolu s asi dvěma sty vojáky hraběte Mansfelda, kteří byli posláni městu na pomoc, se ale odmítali vzdát s tím, že by Tábor raději spálili, než by ho vydali. Velitel vojska, které obléhalo město, generál don Baltazar de Marradas se proto rozhodl zahájit útoky, které ale byly zpočátku tak neúspěšné, že musel požádat o nové posily. Táborští se stále bránili, vyčkávali a doufali, že dorazí pomoc od hraběte Mansfelda, o kterou již před časem žádali. Žádná podpora ale nedorazila. K tíživé situaci se přidalo navíc ještě ztenčování zásob uvnitř hradeb. Nakonec se muselo město 18. listopadu 1621 donu Baltazarovi vzdát.¹⁸⁵

Po obsazení Tábora generál Marradas požadoval odevzdání všech zbraní a město bezohledně drancoval a pustošil, čímž ho hospodářsky likvidoval. Navíc požadoval 500 000 kop grošů výpalného a zkonfiskoval veškerý majetek obce i samotných měšťanů včetně jejich peněz a šperků. Táboru zůstaly jen dluhy, a to i ty, které byly vázané na zabraný majetek. Dalších 200 000 rýnských zlatých město muselo vynaložit na vydržování nepřátelského vojska, které se zde zdržovalo mezi lety 1621 a 1625. Následně sem byla dosazena vojenská správa, jejíž hlavou byl nejprve na dva roky Kašpar Gramb, a později Maxmilian Bechlar. Za prvního ze jmenovaných došlo ve městě k ničení domů. Uvádí se, že jich bylo pobořeno až 150.¹⁸⁶

9. 2 Rekatolizace

Kromě hmotných represí docházelo v těchto letech k náboženskému útlaku. Část měšťanů raději úplně opustila zemi, než aby přešla na katolickou víru. O Velikonocích roku 1622 podává katolický administrátor Ondřej Koker zprávu, že na správnou víru je obráceno 50 měšťanů a zbytek se podle představených obce podřídil do roku 1625, ačkoliv to prý nebylo bez odporu. Například roku 1623

¹⁸⁵ Thir, K. Hradiště hory Tábor. Jako pevnost v minulosti. s. 104 - 105

¹⁸⁶ Hejna, A. Tábor. s. 61

velitel obce Bechlar vyjmenoval 16 měšťanů, kteří odmítli přestoupit na katolickou víru a rozhodli se zůstat věrni přijímání podobojí způsobou, jak byli od mala vychováváni. Nutno dodat, že zpráva o podvolení všech obyvatel Tábora a přestoupení ke katolicismu zřejmě nebyla úplně pravdivá, protože v roce 1626 byl vydán příkaz, který zamezoval provoz řemesel a požívání městských práv nekatolíkům a přesto ještě v roce 1628 se protireformační komisi podařilo v Táboře najít jen 67 lidí, kteří souhlasili s tím, že půjdou ke zpovědi a budou přijímat jen pod jednou způsobou.¹⁸⁷

Až roku 1629 Ferdinand II. svolil k tomu, že navrátí Táboru veškeré jeho statky, o což město žádalo již v roce 1625. Jako důvod navrácení uvedl, že teprve teď město přistoupilo k té správné římskokatolické víře. Válkou poničeného kostela s farou a ruin školy se dočasně ujal řád premonstrátů ze Strahova.¹⁸⁸

9. 3 Modernizace opevnění a drancování švédských vojsk

Mezi lety 1639 a 1646 probíhaly modernizační stavby na městském opevnění, protože Tábor roku 1639 dostal zprávu od císaře Ferdinanda III., že do Čech vtrhl nepřítel a je nutné se na něj připravit.¹⁸⁹ Kromě oprav šanců u vstupních bran a několika nových bastionů byl mezi lety 1645 a 1646 zbudován tzv. Velký šanc u vodárenské věže. Tam vzniklo díky přehrazení Tismenického potoka nedostatečně chráněné místo, tudíž tam mohl nepřítel na město nejsnáze zaútočit. Jednalo se o velký barokní bastion, který byl postaven v místě, kde došlo ke zbourání parkánové zdi. Z ní zbyl jen malý zlomek o tloušťce zdiva přibližně 2 metry, který přiléhal k jižnímu boku Velkého šance. V náspu nově vzniklého bastionu se nacházely základy starší mohutné nárožní bašty protáhle válcovitého půdorysu. Velký šanc je dnes jednou z nejlépe dochovaných částí opevnění.¹⁹⁰

¹⁸⁷ Hejna, A. Tábor. s. 61 - 62

¹⁸⁸ Tamtéž, s. 62

¹⁸⁹ Kol. autorů. Historický atlas měst. Tábor. není stránkováno

¹⁹⁰ Menclová, D. Husitské opevnění Tábora. s. 87

Díky své pozici a opevnění se Tábor během třicetileté války stal důležitým vojenským opěrným bodem. Roku 1646 tu byl proto stanoven vojenský sbor pod vedením Josefa Priama. Ani nově rekonstruované a vylepšené opevnění ale nedokázalo zastavit útok Švédů, před kterými byli Táborští Ferdinandem III. varováni. Švédové přitáhli k Táboru 18. srpna 1648 v čele s generálem Wittenbergem a pět dní město obléhali. Dne 23. srpna byl zahájen útok od Jordánské hráze. Jelikož městu nestačil přijít nikdo na pomoc a samo mělo málo obránců, bylo po dělostřeleckém útoku dobyt dřív, než se Švédové stačili prostřílet skrz hradby. Nepřátelské posádky se v Táboře zdržely jeden rok do září 1649. Během té doby ho bez milosti vyplenily.¹⁹¹

9. 4 Důsledky třicetileté války

Po třicetileté válce ve městě zůstalo 165 rozbořených a vybydlených domů. Obyvatelných jich zůstalo jen asi 184. Počet obyvatel se snížil přibližně na desetinu, to znamená na 858 lidí. Navíc v roce 1649 Táborské zasáhla morová epidemie. Zmiňuje se o ní kronika konventu augustiniánů v Táboře: „*Circa initium Septembris visitavit Deus plebem Suá virga et plaga pestifera Monasterium hoc, dum jam civitas plena infectione fuisset*“¹⁹². Celkově bylo město v hrozném stavu. O tom, jak na návštěvníky působilo, nás informuje zpráva vizitační komise z roku 1654: „*Nacházíme toto město velice ochuzelý, ruinirovaný a obraný bejti...*“¹⁹³ Kostelní věž byla poničená, fara zničená, brány a opevnění místy rozstřílené, části města spálené, finanční příjmy žádné, zato dluhy obrovské.¹⁹⁴

V Táboře touto dobou nadále probíhají rekatolizační snahy. Z roku 1651 máme zprávy, že zde bydlelo asi 1100 lidí, přičemž jen jedna žena, Kedruta, nebyla vedena jako katolička. To by ukazovalo,

¹⁹¹ Thir, K. Hradiště hory Tábor. Jako pevnost v minulosti. s. 173, 176, 180

¹⁹² Historia Conventus Taboriensis. s. 54

¹⁹³ Thir, K. Hradiště hory Tábor. Jako pevnost v minulosti. s. 184 - 185

¹⁹⁴ Tamtéž, s. 180, 184 - 185

že všichni ostatní obyvatelé opravdu přistoupili na katolickou víru, nebýt nářků kaplana Urtiky, který si roku 1652 stěžoval, že mu lidé utíkají z kostela.¹⁹⁵

Zdecimované město se jen těžko vzpamatovalo z minulých katastrof. Zchudlí řemeslníci neměli peníze na nákup materiálů, a pokud ano, stejně nešly jejich výrobky na odbyt. Tábor na tom byl tak špatně, že mu dokonce revizitační komise snížila roku 1674 o polovinu berně, aby mělo šanci se alespoň trochu znovu postavit na nohy. Opravy domů i veřejných budov probíhaly jen velmi pomalu, proto není divu, že zde není mnoho staveb ovlivněných barokem.¹⁹⁶

10. Řád bosých augustiniánů v Táboře

Na podporu rekatolizace byl do města pozván řád bosých augustiniánů. Tato kapitola se kromě okolností jejich příchodu věnuje i obecným informacím o tomto řádu a stručným dějinám jeho působení v českých zemích do příchodu na Tábor.

10. 1 Obecná charakteristika augustiniánů bosáků

Bosí augustiniáni vznikli roku 1533 reformou španělské větve řádu augustiniánů poustevníků, v té době se ale ještě nejednalo o samostatný řád. K osamostatnění došlo až mezi lety 1601 a 1602. Jejich latinský název zní Ordo Fratrum Eremitarum S. Augustini Discalceatorum, zkráceně OESADisc. nebo OAD.¹⁹⁷ Ve znaku mají zlatý štít, ve kterém je červené planoucí srdce obtočené černým řemenem na černé knize s červenou ořízkou. Srdce je nakoso probodené stříbrnou berlou a zešikma hnědým šípem.¹⁹⁸

Řád augustiniánů bosáků působil ve městech i na vesnicích. Obyčejně se snažili svůj klášter postavit na vyvýšeném nebo jinak

¹⁹⁵ Hejna, A. Tábor. s. 64 - 65

¹⁹⁶ Thir, K. Hradiště hory Tábor. Jako pevnost v minulosti. s. 185 - 187

¹⁹⁷ Vlček, P. – Sommer, P. – Foltýn, D. Encyklopedie českých klášterů. s. 102

¹⁹⁸ Buben, M. B. Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích: Žebravé řády. III. díl, 2. svazek, s. 12

dominantním místě a uvítali existenci poutního místa ve svém působišti, případně založili nové.¹⁹⁹

Příznačným pro ně byl přísný život podle řehole sv. Augustina. Zabývali se především modlitbami. Profesní bratři přijímali prodloužené řeholní jméno, kdy se navíc přidávalo ještě jméno spolupatrona. Oblékali se do těsného černého hábitu s malou kapucí a na nohy obouvali sandály. U přísnějších kongregací se jednalo o sandály pletené, ale v Itálii používali kůži.²⁰⁰

Heslo augustiniánů, včetně reformované odnože augustiniánů bosáků zní: „Tolle, lege! Tolle, lege!“, což v překladu znamená „Vezmi, čti! Vezmi, čti!“.²⁰¹

10. 2 Stručné dějiny řádu v českých zemích²⁰²

Augustiniáni bosáci přišli do českých zemí z italské kongregace až v roce 1623, a to konkrétně do Prahy. Jejich příchod je spojen se jmény P. Sixta od sv. Vavřince, což byl nám blíže neznámý moravský šlechtic, a P. Severina od sv. Jakuba. To byl německý rodák z Mohuče. Císařem Ferdinandem II. jim byl věnován opuštěný kostel sv. Václava na Zderaze, odkud již následujícího roku P. Severin odešel do Karlových Varů, kde se pokoušel obracet odpadlíky na správnou víru. P. Sixtus proto musel v Praze čekat na další bratry, kteří dorazili roku 1625. Společně poté vybudovali první zaalpský klášter bosých augustiniánů.²⁰³

10. 3 Příchod bosých augustiniánů do města

Ve 30. letech se stále nedařilo zcela pokatolčitit táboorské obyvatelstvo. Císařský rychtář Martin Zbudovský a primátor Václav

¹⁹⁹ Buben, M. B. Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích: Žebravé řády. III. díl, 2. svazek, s. 111

²⁰⁰ Vlček, P. – Sommer, P. – Foltýn, D. Encyklopedie českých klášterů. s. 103

²⁰¹ Buben, M. B. Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích: Žebravé řády. III. díl, 2. svazek, s. 112

²⁰² Dějiny v českých zemích budou uvedeny pouze do příchodu řádu do Tábora. Jeho působením ve městě se bude věnovat samostatná kapitola a jiné události související s řádem na našem území nejsou vzhledem k tématu podstatné.

²⁰³ Ženíšková, M. Historia Conventus Taboriensis Ordinis Eremitarum Discalceatorum Sancti Augustini. s. 33 - 34

Nigrin (Černý), kteří podporovali rekatolizační snahy, usoudili, že působení premonstrátů není dostačující, a bude proto třeba pozvat sem některý z řádů, který by ve městě vystavěl klášter, a následně napomohl protireformaci.²⁰⁴

Volba nejprve padla na kapucíny, ti ale požadovali, aby byl konvent postaven na náklady města, což si zdevastované a zchudlé město nemohlo dovolit.²⁰⁵ V roce 1639 se ale ve městě objevil podpřevor pražského kláštera bosých augustiniánů P. Filip od sv. Marka, který se do táborského kraje vypravil shánět obilí, máslo a ryby, protože jeho komunita postižená válkou a smrtelnými chorobami trpěla nedostatkem. Zásoby měl poté poslat do Prahy po řece.²⁰⁶ Městští představitelé se po tomto setkání rozhodli po neúspěchu s kapucíny požádat o vyslání řeholníků řádovou kapitolu zderazského kláštera sv. Václava.²⁰⁷

Hned následujícího roku se souhlasem císaře Ferdinanda III. a pražského arcibiskupství přišli do Tábora první řeholníci.²⁰⁸ Byli to převor P. Marek od sv. Filipa, P. Jiljí od sv. Jana Křtitele, P. Maximus od sv. Jiří a P. Jindřich od sv. Petra.²⁰⁹ Dokud budova kláštera nestála, byli řeholníci provizorně ubytováni v Buňkovském domě, dnes č. p. 46.²¹⁰

11. Budova kláštera

Pro budovu kláštera bylo nutné vytyčit a připravit pozemek. Práce ale vzhledem k nepříznivým podmínkám začala s výrazným zpožděním.

²⁰⁴ Thir, K. Staré domy a rodiny táborské. I. díl, s. 203

²⁰⁵ Buben, M. B. Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích: Žebravé řády. III. díl, 2. svazek, s. 126

²⁰⁶ Historia Conventus Taboriensis. s. 3

²⁰⁷ Thir, K. Staré domy a rodiny táborské. I. díl, s. 203

²⁰⁸ Tamtéž

²⁰⁹ Historia Conventus Taboriensis. s. 20

²¹⁰ Vlček, P. – Sommer, P. – Foltýn, D. Encyklopedie českých klášterů. s. 657

11. 1 Výběr pozemku a příprava na stavbu

Pro stavbu kláštera městská rada vyčlenila pozemek 23. května 1640. Staveniště se nacházelo „*in loco majori ex parte desolato retro Curiam Civitatis jacente*“²¹¹, neboli dle překladu Karla Thira „*v jednom místě z větší částky takměř pustém a za rathausem ležícím*.“²¹² Jak z listiny vyplývá, bylo toto místo prakticky vybydlené. Budovy na něm byly z větší části zničené ze msty císařskými vojáky během třicetileté války, protože je jejich obyvatelé nechtěli živit a raději z města odešli. Původně zde stálo údajně 14 domů. Ty, které tam přeci jen ještě zůstaly, byly od majitelů vykoupeny, případně vyměněny za jiné, nebo je klášteru obec věnovala darem.²¹³

Dne 28. června 1640 byl na určeném místě zdvižen dřevěný kříž. V textu kroniky se uvádí, že tak řeholníci učinili ihned, protože se obávali nebezpečí, že kdyby otáleli, chtěli by si klášter v Táboře nárokovat kapucíni: „*statim facta est crux a fabris lignariis jussu magistratus, quia periculum fuit in mora ob patres capucinos*“.²¹⁴

V okolí Buňkovského domu augustiniáni převzali některé pozemky. Zbourali provizorní dřevěné stavby a postavili kapli Narození Panny Marie, o jejíž podobě ani přesném umístění nejsou sebemenší zprávy. Dne 23. prosince 1641 bylo arcibiskupem Harrachem vydáno povolení sloužit v ní mše.²¹⁵ První se zde konala 21. ledna 1642.²¹⁶

11. 2 Položení základního kamene

Po dalším rozšíření plochy pro stavbu kláštera na základě výkupů domů, které bylo téměř dokončeno až roku 1658, mohli být

²¹¹ Historia Conventus Taboriensis. s. 9

²¹² Thir, K. Staré domy a rodiny tábořské. I. díl, s. 204

²¹³ Buben, M. B. Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích: Žebravé řády. III. díl, 2. svazek, s. 126

²¹⁴ Historia Conventus Taboriensis. s. 20

²¹⁵ Ženíšková, M. Historia Conventus Taboriensis Ordinis Eremitarum Discalceatorum Sancti Augustini. s. 62

²¹⁶ Historia Conventus Taboriensis. s. 29

do Tábora pozváni stavitelé. Do města tak 3. září 1642 přibyli zedník Melichar, tesař Kašpar a parléř Matyáš.²¹⁷

Položení základního kamene do vyhloubených základů proběhlo 6. září. Této události se podle kroniky účastnilo velké množství táborských občanů. Dne 8. září se pak konala slavnost na počest narození svaté Matky boží, jde totiž o den, na který připadá svátek narození Panny Marie. Kázání se ujal P. Eligius od sv. Jana Křtitele.²¹⁸ V řeči se věnoval zejména tradici pokládání kamene a očištění Tábora Pannou Marií od jeho starých tradic. Se svou troškou přispěl i rychtář Zbudovský, který k této události složil báseň v latině.²¹⁹

11. 3 Stavební práce na klášteře a kostele

K samotným stavebním pracím bylo přikročeno téměř deset let po položení základního kamene, tedy v roce 1651. Nejdříve se začalo stavět zadní, neboli západní, křídlo konventu a kostel.²²⁰ Dlouhá prodleva byla nejspíše způsobena tragickými událostmi 40. let 17. století. Myslí se tím výše popsany vpád švédských vojsk do města, velice špatná hospodářská situace a morová epidemie. Materiál na stavbu byl brán z rozbořených domů na pozemku budoucího kláštera. Prostředky mendikanti získávali jednak z almužen obyvatel Tábora, jednak z pohřbů.²²¹

Západní křídlo a presbytář kostela Narození Panny Marie byly podle kroniky dostavěny asi v roce 1662. Ve druhé polovině téhož roku byly svatyně kostela, hlavní oltář a čtyři vedlejší oltáře vysvěcené.²²²

²¹⁷ Ženíšková, M. *Historia Conventus Taboriensis Ordinis Eremitarum Discalceatorum Sancti Augustini*. s. 62 - 63

²¹⁸ *Historia Conventus Taboriensis*. s. 30

²¹⁹ Ženíšková, M. *Historia Conventus Taboriensis Ordinis Eremitarum Discalceatorum Sancti Augustini*. s. 63 - 64

²²⁰ *Tamtéž*, s. 81

²²¹ Thir, K. *Staré domy a rodiny táborské*. I. díl, s. 205

²²² Ženíšková, M. *Historia Conventus Taboriensis Ordinis Eremitarum Discalceatorum Sancti Augustini*. s. 81

Celý konvent byl dokončen v roce 1666 i s budovou kostela. V závěrečných fázích se na stavbě podílel architekt Antonio de Alfieri²²³. Řeholníci se následně rozhodli upravit ještě okolí kláštera, proto vytvořili menší náměstí, dnes paradoxně pojmenované po jednom z husitských vůdců, tedy Mikuláši z Husi. Kvůli tomu bylo nutné, aby řeholníci vykoupili několik domů, což probíhalo až do roku 1670.²²⁴

Budova konventu mírně předstupuje před kostel. V dnešní době jde o dvoupatrovou budovu, která je členěna v duchu pozdního klasicismu. To je ale pozůstatek přestavby z pozdějších dob, kdy již bylo její využití zcela jiné²²⁵. U průčelí bylo sice zanecháno původní rozvržení oken, jinak je ale jeho fasáda upravena v historizujícím slohu.²²⁶

Průčelí kostela Narození Panny Marie, který se nalézá po levé straně budovy konventu, je prosté, členěné pilastry vysokého řádu do tří os. V prostřední části je jednoduchý pravoúhlý portál, nad nímž se uplatňuje kruhové okno. Boční osy jsou prolomené vysokými nikami, přičemž jsou vždy po dvojicích nad sebou. V obou spodních nikách jsou sochy světců. Na jedné straně je to socha sv. Moniky a na té druhé sv. Augustina. Nad kruhovým oknem se nachází socha Neposkvrněné Panny Marie. Všechny tyto sochy byly vyhotoveny kolem roku 1700. Nad plastikou Neposkvrněné Pany Marie najdeme ještě jedno oválné okno. Barokní štít na průčelí je členěn dvěma pilastry a zdoben volutami. Co se týče interiéru, jedná se o jednolodní kostel s bočními kaplemi. Presbytář uzavírá přímý závěr a je klenut valenou klenbou s výsečemi. Loď má rozsah tří klenebních polí, kdy prostřední z nich je užší.²²⁷

Umělecká výzdoba interiéru kostela obrazy a řezbami oltářů byla vyhotovena neznámými autory v době od 60. let 17. století do

²²³ Tomuto staviteli se u nás připisuje například stavba hřbitovního kostela v Bechyni, viz např. Vlček, P. – Sommer, P. – Foltýn, D. Encyklopedie českých klášterů. s. 657.

²²⁴ Thir, K. Staré domy a rodiny táborské. I. díl, s. 205

²²⁵ V 19. století budova konventu sloužila jako věznice, pro bližší informace viz Thir, K. Staré domy a rodiny táborské. I. díl, s. 207 – 214.

²²⁶ Vlček, P. – Sommer, P. – Foltýn, D. Encyklopedie českých klášterů. s. 657 - 658

²²⁷ Tamtéž, s. 657

poloviny 18. století. Na hlavním oltáři se nachází obraz Narození Panny Marie, na prvním postranním oltáři je vyobrazena sv. Anna Samatřetí, na druhém Madona se sv. Augustinem a sv. Monikou a poslední dva vedlejší oltáře jsou zasvěcené sv. Markétě a archandělu Michaelovi. Vrcholně barokní mobiliář pochází z první čtvrtiny 18. století a je nejspíše dílem samotné augustiniánské řezbářské dílny. Kromě malířské je tu zastoupená i sochařská výzdoba. Například na hlavním oltáři se objevuje sv. Jan Křtitel se sv. Janem Evangelistou. Na kostelní kůr byl v Sedlci vyroben varhanní nástroj.²²⁸

11. 4 Krypta

Kryptu klášterního kostela tvoří tři místnosti a dvě kobky, do kterých se pochovávali zemřelí řeholníci. Stěny místností, jak se zdá, byly celé vyzdobené freskami. Nacházela se zde také pieta, která je dnes k nalezení na Žižkově náměstí před kostelem Proměnění Páně na hoře Tábor.²²⁹

Místnosti krypty nesloužily jen jako místo posledního odpočinku pro řádové bratry. Konaly se zde pohřební obřady a každodenní zádušní mše, které se před jejím dokončením odehrávaly v prozatímní kapli, a pohřbeni tady bývali i členové významnějších rodin, kteří patřili za života mezi hlavní donátory kláštera. Pochovávalo se zde více než padesát let a na náhrobcích můžeme najít jména například hraběte Jana Šporka sídlem z Radenína a Choustníku s jeho chotí Annou Konstantinou z roku 1705 nebo hraběte Antonína Deyma, sídlem z Nemyšle, který byl pohřben roku 1727.²³⁰

²²⁸ Ženíšková, M. *Historia Conventus Taboriensis Ordinis Eremitarum Disalceatorum Sancti Augustini*. s. 83

²²⁹ Tamtéž, s. 84

²³⁰ Ženíšková, M. *Historia Conventus Taboriensis Ordinis Eremitarum Disalceatorum Sancti Augustini*. s. 83 - 85

12. Život v klášteře a jeho organizace

V 50. letech 17. století klášter navštívily vizitační komise. Díky tomu můžeme nahlédnout do běžného života mendikantů a chodu konventu.

12. 1 Představení kláštera

Zpočátku byl klášter závislý na klášteře sv. Václava na Zderaze. V jeho čele proto nestál převor, ale pouze vikář - „*vicarius*“²³¹. První vikář tábořského konventu byl zvolen již 7. července 1640 a byl jím výše zmiňovaný P. Maximus od sv. Jiří. Část pamětní knihy týkající se prvního převora a jeho nástupce je poněkud komplikovaná, jelikož text není jednoznačný. To, že byl za prvního vikáře zvolen P. Maximus, z textu jasně vyplývá, nicméně již následujícího roku je uvedena matoucí informace, která se navíc dá přeložit dvěma způsoby. Uvádí se tam, že buď P. Maximus ve funkci vystřídal P. Vojtěcha od sv. Sotéra a P. Lukáše od sv. Moniky, nebo P. Maximus jako původce nahradil P. Vojtěcha od sv. Sotéra P. Lukou od sv. Moniky. Tyto nejasnosti by mohla vysvětlovat například chyba písaře, ale jedná se pouze o domněnku. Roku 1643 byl zvolen vikář třetí. Byl jím P. Simplicián od Nanebevzetí Panny Marie.²³²

Roku 1647 byl konvent zbaven generální kapitulou v Římě závislosti na zderazském klášteře, takže místo dosavadního prozatímního správce byl konventu přidělen převor. Prvním převorem se stal P. Šimon Petr od sv. Aurelia.²³³

12. 2 Běžný život řeholníků

Počty řeholníků v konventu se obvykle pohybují okolo 15. Z nálezů vizitačních komisí, které do Tábora přicházely, aby se ujistily

²³¹ Historia Conventus Taboriensis. s. 22

²³² Tamtéž, s. 22, 24, 50

²³³ Historia Conventus Taboriensis. s. 52

o dodržování morálních zásad a pravidel v konventu, se dozvídáme, že život za zdmi kláštera nebyl až tak upjatý, jak by se mohlo zdát.²³⁴

První z vizitací podle zápisu z kroniky proběhla v srpnu 1654: „27 Augusti visitavit Conventum P. Hieronymus a Spiritu... Visitator et Comissarius“.²³⁵ Jak je patrné, vizitaci prováděl komisař P. Jeroným od sv. Ducha, přičemž nedopadla zcela podle jeho představ. Jeroným shledal časté přestupky proti klauzuře, a proto řeholníkům pod hrozbou trestu doporučil žít v komunitě a vyhýbat se veřejnosti. Podobně špatně, co se morálky týče, dopadla i vizitace v roce 1660, kterou prováděl generální vizitátor R. P. Cherubín od sv. Kateřiny.²³⁶ Ze zprávy navíc vyplývá, že bratři s oblibou kouřili. Proto bylo zakázáno, aby kouřili „in locis publicis, ut ecclesia, sacristia, choro, refectorio et similibus“, tedy na veřejných místech jako je kostel, chór, refektář a podobně.²³⁷

Řeholníci měli pro přípravu svých kázání k dispozici četnou literaturu. V prvním patře konventu byla umístěna jedna místnost s archivem a další dvě sloužily jako knihovna. Knihy v ní byly z mnoha různých oblastí. Zabývaly se teologií, filosofií, historií, církevním právem, jazykovědou, astronomií, hornictvím, medicínou, sociologií, liturgií, matematikou, geografii, přírodními vědami nebo klasickou filologií a k nalezení tu byly také bible a misály. Archiv kláštera²³⁸ je velice významný, protože představuje nejvýznamnější pramen pro dějiny města v 17. a 18. století.²³⁹

12. 3 Soužití s měšťanstvem

Vřelou náklonnost ke konventu chovali rychtář Martin Zbudovský a primátor Václav Černý. O Černém se dokonce kronika

²³⁴ Ženíšková, M. *Historia Conventus Taboriensis Ordinis Eremitarum Disalceatorum Sancti Augustini*. s. 68 - 69

²³⁵ *Historia Conventus Taboriensis*. s. 62

²³⁶ Ženíšková, M. *Historia Conventus Taboriensis Ordinis Eremitarum Disalceatorum Sancti Augustini*. s. 69

²³⁷ *Historia Conventus Taboriensis*. s. 69

²³⁸ Zachované torzo klášterního archivu je dnes umístěno v SOA Třeboň ve fondu Bosí augustiniáni Tábor.

²³⁹ Buben, M. B. *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích: Žebravé řády*. III. díl, 2. svazek, s. 127

konventu vyjadřuje takto: „*Nobilis Wenceslaus Czerny seu Nigrinus Civis et Iudex Caesareus hujus Civitatis, contus nostri fautor, promotor et benefactor eximius*“²⁴⁰. Označení za skvělého dobrodince a stoupence vypovídá, že náklonnost byla vzájemná.²⁴¹

Co se týče ostatních měšťanů, byl zřejmě i u nich konvent poměrně populární. Dokazují to zmínky o odkazování majetku občanů, a to jak v kronice bosáků, tak v městských knihách. Vypovídající jsou také počty pohřbívaných lidí v kryptě. Krom finančních darů byli řeholníci podporováni i materiálně. Například město jim věnovalo dřevo na stavbu. Dále získávali od měšťanů pozemky i domy. O četnosti takových darů svědčí zmínka v kronice, kdy dva městští radní přišli požádat řeholníky, aby už nadále nepřijímali od měšťanů žádné domy, grunty ani pozůstalosti.²⁴²

13. Tábor v době vlády Marie Terezie a Josefa II.

Na samém začátku vlády Marie Terezie bylo město opět postiženo válečnými událostmi a částečně zničeno. Jinak doba vlády Marie Terezie a Josefa II. znamenala pro tábor především omezování samosprávy a nástup germanizace, ale na druhou stranu i zvýšení prestiže a rozvoj školství.

13. 1 Válka o rakouské dědictví

Do 40. let 18. století panoval ve městě klid, který byl narušen až válkou o rakouské dědictví. Tábor zůstával i přes veškeré předešlé útrapy nadále vojenskou pevností, proto býval obvykle cílem nepřátel. Roku 1742 bylo město obsazeno nepřátelskými vojsky Bavorů a Francouzů.²⁴³

²⁴⁰ Historia Conventus Taboriensis. s. 67

²⁴¹ Ženíšková, M. Historia Conventus Taboriensis Ordinis Eremitarum Disalceatorum Sancti Augustini. s. 73

²⁴² Tamtéž, s. 73 – 74, 77

²⁴³ Svatoň, J. Tábor. Městská památková rezervace. s. 5

Horší újmu však způsobila vojska pruská, která město obsadila v létě roku 1744, a působila ve městě do října téhož roku. Za tu dobu bylo vypáleno předměstí a gotická hřbitovní kaple sv. Filipa a Jakuba, která poté získala několika barokními úpravami svou dnešní podobu.²⁴⁴ Dále byla poničena věž klášterního kostela, a roku 1745 byla proto nad průčelí vyzdvihnuta nová.²⁴⁵ Císařská vojska dobyla v říjnu město zpět a další válečné dění se Tábora dotýkalo pouze přebýváním císařských posádek ve městě.²⁴⁶

13. 2. Tábor krajským městem

Významným rokem pro dějiny města byl rok 1750. Marie Terezie svou reformou rozdělila původně veliký bechyňský kraj na dva menší, a to na kraj českobudějovický a tábořský. Tím se tedy město Tábor stalo krajským městem, a tudíž také sídlem krajských úředníků. To sice přineslo městu šanci na rozvoj, ale na druhou stranu také germanizaci, což ovlivňovalo další život ve městě. Například divadelní hry, bohoslužby, výuka ve škole nebo časopisy, to vše teď bylo v němčině. Děkan František Sláma napsal: „*Podobaloť se toto druhdy tak slavné město času toho slabikáři, z něhož jenom desky zůstaly.*“²⁴⁷

Roku 1753 byla vybudována nová silnice, která vedla z Prahy do Tábora přímo přes Jordánskou hráz.²⁴⁸ Ve městě se také začaly projevovat počátky industrializace. Roku 1758 v Táboře byl ustaven tzv. soukenický pořádek a v roce 1769 tu vznikla škola specializovaná na spřádání vlny. Soukenictví patřilo stále spolu s plátenictvím, kožařstvím a pivovarnictvím k významným řemeslům. Soukenický cech se ale jen těžko přizpůsoboval vznikajícím manufakturám podporovaným šlechtou i panovníkem, a tak jeho

²⁴⁴ Kol. autorů. Historický atlas měst. Tábor. b. p.

²⁴⁵ Historia Conventus Taboriensis. s. 212

²⁴⁶ Kol. autorů. Historický atlas měst: Tábor. b. p.

²⁴⁷ Kol. autorů. Pět a půl století Tábora. s. 20

²⁴⁸ Korčák, P. a kol. Tábor: Národní kulturní památka. s. 117 - 118

význam začal upadat. Kromě školy na spřádání vlny město založilo i školu přadlařskou.²⁴⁹

Vydávala se nařízení týkající se hygieny ulic, dále směrnice na ochranu domů proti požárům, bylo zajištěno osvětlení ulic a v neposlední řadě se začalo dbát o vzhled města vysázením zeleně na náměstí i před klášterem. Ve městě se řešily i sociální problémy, zejména šlo o otázku zdejší chudiny. Byl proto zbudován dům pro chudé, který měl tyto problémy vyřešit.²⁵⁰

V roce 1775 se na náměstí sešli panští úředníci, rychtáři i obyvatelé okolních vsí, aby si vyslechli znění nového zákona, který sem přijel předčítat hrabě Olivier Wallis. Šlo o robotní patent, který upravoval povinnosti venkovských nevolníků.²⁵¹

V roce 1785 Josef II. zavedl nové číslování domů²⁵². Mnohem významnější změna ale přišla o 3 roky později, tedy roku 1788, tentokrát ve správě města. Josef II. svou novou reformou zrušil dosud volenou konšelskou radu a nahradil ji tzv. regulovaným magistrátem, tedy císařskými úředníky. Tím byla vlastně zrušena tábořská samospráva. Za prvního purkmistra zde byl dosazen Jan Votápek z Ritterwaldu.²⁵³

Vláda Josefa II. znamenala de facto zánik tábořského kláštera²⁵⁴. Roku 1785 zakázal konventu přijímat nové členy, a tím pádem byla jen otázka času, než stávající osazenstvo vymře a budova zpustne. Prázdný klášter zrušil dekretem ze 16. července 1816 rakouský císař František I.²⁵⁵

²⁴⁹ Hejna, A. Tábor. s 71 - 72

²⁵⁰ Tamtéž

²⁵¹ Kolář, J. (ed.). Sborník historických prací profesora Martina Koláře o dějinách Tábora. s. 90

²⁵² Jankovec, O. – Barošová, I. – Vaníček, J. Tábor. 1805 – 2003. s. 15

²⁵³ Kolář, J. (ed.). Sborník historických prací profesora Martina Koláře o dějinách Tábora. s. 90

²⁵⁴ Pro více informací o klášteře viz například Poustka, K. Klášter augustiniánů bosáků v Táboře a jeho archiv. Pelhřimov 1994

²⁵⁵ Ženíšková, M. Historia Conventus Taboriensis Ordinis Eremitarum Discalceatorum Sancti Augustini. s. 102

Závěr

Cílem práce bylo zmapovat především duchovní a architektonický vývoj města Tábora v časovém rozmezí od 13. do 18. století. Šest století bylo potřeba, aby se v původně katolickém městě Sezimově Ústí, kde působil žebrový řád dominikánů, vytvořila komunita husitů, srovnala svůj původní domov se zemí, v jeho těsné blízkosti vybuodovala radikálně husitské město Tábor, ve kterém se nakonec díky procesu rekatolizace usadil žebrový řád bosých augustiniánů.

Na počátku práce jsem se zaměřila na historické okolnosti, které ve svém důsledku vedly k založení Tábora. Důležitá byla zejména strategická poloha ostrožny, která byla z velké části chráněna přírodními podmínkami. Navíc ruiny Hradiště, které se zde nacházely, mohly být využity jako příhodný stavební materiál nebo základy pro nové domy. Již existující zástavba je jedním z důvodů, proč nově příchozí lidé stavěli své domy poněkud chaoticky. Další příčinou ale byla především nutnost rychlého ubytování pro mnoho lidí a také obranná funkce města. Zejména pro tento účel byla vybudována důmyslná a na svou dobu pokroková fortifikace.

Původní ideje rovnosti a společného vlastnictví nepřežily ani první rok existence města. Postupně se sem začali soustřeďovat husitští kazatelé z různých částí země, přičemž mezi nejvýraznější patřili Václav Koranda a Mikuláš z Pelhřimova. Z počátku měli kazatelé ve městě neformální vůdcovskou úlohu, postupně ale začala převažovat vojenská stránka města a do čela začali být voleni hejtmané. Neznamenal to ale ztrátu významu kněží. V čele s voleným seniorem měli na starost duchovní správu ve městě. Oddalování se původním ideálům zapříčinilo radikalizaci části obyvatel Tábora a její odchod z města. Tato nově vzniklá sekta byla ale vzápětí nemilosrdně zlikvidována.

Město nebylo závislé na žádné vrchnosti, a tudíž zde fungovala samospráva. Svým vzhledem a chodem se čím dál víc přibližovalo

královským městům, což bylo završeno v roce 1437 udělením privilegií královského města Zikmundem Lucemburským. Přes to Tábor neztratil svérázné postavení a byly mu uděleny výjimky i v náboženských otázkách. Toto období je označováno jako doba táborské republiky. Tehdy bylo město na svém politickém i náboženském vrcholu.

Již v první polovině 40. let 15. století byli Táborští nuceni podřídit se oficiálnímu kališnickému katechismu, který vznikl na zemském sněmu v roce 1444 z věrouky Jana Rokycany a Jana Příbrama. Následovala i ztráta svébytnosti, když byl Tábor nucen vzdát se Jiřímu z Poděbrad.

První polovina 16. století přinesla do města řadu pohrom. Kromě četných a ničivých požárů přišlo do finančních potíží v důsledku konfiskace majetku Ferdinandem I. za neposkytnutí pomoci v boji proti německým protestantským stavům. Přes špatnou hospodářskou situaci následovala významná přestavba městské zástavby.

Výrazné změny v náboženských otázkách nastaly v době třicetileté války, kdy v zemi nastala rozsáhlá rekatolizace a nevyhnula se ani Táboru. Nekatolíci ve městě byli výrazně znevýhodňováni a někteří raději opustili zemi. Jiní se nakonec rozhodli konvertovat ke katolické víře, v čemž měli být podpořeni příchodem mendikantů bosých augustiniánů ze zderazského kláštera sv. Václava. Ti se zde trvale usadili a založili roku 1440 klášter s kostelem Narození Panny Marie. Působení řeholníků bylo ukončeno v roce 1816, kdy byl klášter opuštěn a definitivně zrušen.

Myslím, že se mi podařilo ukázat bohatou historii města Tábora. Nahlížela jsem na ni z perspektivy náboženského vývoje, který se odehrával na pozadí politických klíčových změn, což je, doufám, z práce dobře patrné. V tak rozsáhlém časovém horizontu se prozatím nikdo tímto tématem nezabýval.

V průběhu práce s primární i sekundární literaturou jsem narazila na některé nesrovnalosti. Výsledky archeologického výzkumu jsou do určité míry ovlivněny také vybaveností moderní

technikou, proto mohou novější průzkumy odhalit to, co zůstalo dřívějším archeologům skryto. To vysvětluje například rozdíly mezi starším průzkumem Josefa Švehly a novějším Rudolfa Krajíce. Další nesrovnalosti mezi primárním a sekundárním pramenem můžou vzniknout kvůli překladu z cizího jazyka. Domnívám se, že tak došlo k omylu se jmény v diplomové práci Magdy Ženíškové a v díle Karla Thira. Za další přínos této bakalářské práce proto pokládám odhalení některých nesrovnalostí v sekundární literatuře a jejich vysvětlení.

Seznam použitých pramenů a literatury

Prameny

Státní okresní archiv v Táboře

Fond Sbírka opisů k dějinám Sezimova Ústí a Tábora. fol. 13, 45, karton 1

Fond Archiv města Tábor. *Nejstarší městská kniha trhová z let 1432 – 1450.*

Fond Společnost pro zachování husitských památek a odkazu husitského revolučního hnutí Tábor. MÁŠEK, František. *Zříceniny bývalého Sezimova Ústí a kláštera: Obraz bývalého města.* inv. č. 78, karton 4.

Státní oblastní archiv v Třeboni

Fond Řád augustiniánů Tábor. *Origo et progressus foundationis conventus Taboriensis sub titulo Beatae Virginis Mariae Nascentis - Historia conventus Taboriensis.* inv. č. 5, č. knihy 4.

Edice pramenů

ČELAKOVSKÝ, Jaromír – FRIEDRICH, Gustav (edd.). *Codex iuris municipalis Regni Bohemiae III: 1420 - 1526.* Praha: Fond pro vydávání pramenů práva městského Království českého, 1945.

EMLER, Josef. (ed.). *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae II: 1253 - 1310.* Praha: Královská česká společnost nauk, 1882.

HAAS, Antonín. (ed.). *Archiv Koruny české 5: Catalogus 1378 – 1437.* Praha: Zemský národní výbor v Praze, 1947.

JIREČEK, Josef. (ed.). Rýmovaná kronika česká tak řečeného Dalimila. In: *Fontes Rerum Bohemicarum III.* s. 1 – 303, Praha: Nadání Františka Palackého, 1882.

NEJEDLÝ, Zdeněk. (ed.). *Prameny k Synodám strany pražské a tábořské v létech 1441 – 1444: Vznik husitské konfese*. Praha: Královská česká společnost nauk, 1900.

Literatura ze SOkA v Táboře

CIKHART, Roman. Lázně na Táboře v 15. věku. In: Jihočeský sborník historický. roč. VI., s. 119 – 120, Tábor: V. Šafránek, náj F. Bandas, 1933, sign. C111/a1933.

CIKHART, Roman. *Pět set let města Tábora: K 500 výročí potvrzení městských práv*. Tábor: s.e., 1937, inv. č. 503, sign. C-48.

CIKHART, Roman. *Popis Táborska: Soupis archeologických, historických, lidových a přírodních památek politického okresu tábořského s přehledem příslušné literatury*. Tábor: Okresní rada osvětová, 1947, sign. B0111.

DRDA, Miloš. Archeologický výzkum Tábora. In: *Husitský Tábor: Sborník Muzea husitského revolučního hnutí*. 2. svazek Tábor, 1979, s. 63 – 68, inv. č. 8817, sign. B 1232/2.

KOLÁŘ, Jan. (ed.). *Sborník historických prací profesora Martina Koláře o dějinách Tábora*. Tábor: Karel Frank, 1924, sign. C16c.

KRAJÍC, Rudolf. Příspěvek k opevnění a zástavbě středověkého Sezimova Ústí. Archeologické výzkumy v jižních Čechách. č. 9, České Budějovice: Jihočeské muzeum, 1996, s. 76 – 136, sign. C1736/9

Kol. Autorů. *Historický atlas měst České republiky: Svazek 7 Tábor*. Praha: Historický ústav Akademie věd ČR, 1999, ISBN 80-85268-95-7, sign. RT1877/7.

MENCLOVÁ, Dobroslava. Husitské opevnění Tábora. *Zprávy památkové péče*. ročník XIII., č. 1, Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1953, s. 65 – 102, sign. D0456/1953.

MUK, Jan. Stavebně historický výzkum tábořského podzemí. *Průzkumy památek*. ročník I, č. 2, s. 5 – 14, Praha: Památkový ústav středních Čech v Praze, 1994, inv. č. 13972, sign. D1538/I.2.

TECL, Rudolf. Církevní správa a náboženské poměry v Táboře během druhé poloviny 15. a na počátku 16. století. In: *Tábořský archiv: Sborník Státního okresního archivu v Táboře*. roč. 10, s. 213 – 248, Tábor: Státní okresní archiv v Táboře, 2001, ISSN 0862-2892, sign. B1244/10.

TECL, Rudolf. Tábor v druhé polovině 15. století. In: *Husitský Tábor: Sborník muzea husitského revolučního hnutí*. 2. svazek, Tábor, 1979, s. 69 – 89, inv. č. 8817, sign. B 1232/2.

THIR, Karel. *Dějiny tábořského pivovarnictví: 1612 - 1912*. Tábor: Jan a Karel Nedvídek, 1912. sign. C0027b.

THIR, Karel. *Tábořská radnice*. Tábor: Knihotiskárna Milana Nedvídka, 1910, inv. č. 692, sign. D-29.

PICCOLOMINI, Eneáš. Silvius. *Historie česká*. Praha: Konaisch Latin Press, 1998, ISBN 80-85917-40-8, sign. RT1015.

První roční zpráva reálného gymnasia, průmyslové a vyšší dívčí školy v král. městě Táboře. Tábor: A. J. Landfrasa a syn, 1863, inv. č. 550A-1, sign. C-95A-1.

ŠVEHLA, Josef. Ústí Sezimovo. Týn nad Vltavou: Jiskra. inv. č. 361, sign. B164.

ŠVEHLA, Josef. Z českých Pompejí. *Musejní sborník*. Tábor: Musejní spolek v Soběslavi, 1900, č. 8, s. 85 – 112. inv. č. 612, sign. C-117.

VOTRUBA, Ladislav – KREJČA, Miroslav – PROCHÁZKA, Miroslav – JELÍNEK, Jaroslav. *Vodárenská nádrž Jordán*. Tábor: Městský národní výbor v Táboře, 1988, inv. č. 11436, sign. B1233.

Další použitá literatura

AUGUSTA, Pavel. – KLÍNKOVÁ, Hana. *Tábor*. Praha: MILPO, 2001, ISBN 80-86098-18-4.

BUBEN, Milan M. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích: Žebravé řády*. III. díl, 2. svazek, Praha: Libri, 2007, ISBN: 978-80-7277-140-0.

ČORNEJ, Petr. *Dějiny českých zemí*. Havlíčkův Brod: Fragment, 2003, 3. vyd., ISBN: 80-7200-760-2.

DONÁT, Martin. Bagrování jde stranou: Huť leží na dně Jordánu. *5+2 dny: Tábořsko*. ročník II., č. 7, s. 2, Praha: AGF Media, a. s., únor 2013.

DONÁT, Martin. Trnky ze dna Jordánu jsou staré jako Amerika. *5+2 dny: Tábořsko*. ročník II., č. 15, s. 2, Praha: AGF Media, a. s., duben 2013.

HEJNA, Antonín. *Tábor*. Praha: Odeon, 1970.

JANKOVEC, Otakar. – BAROŠOVÁ, Ivana. – VANÍČEK, Jiří. *Tábor: 1805 – 2003*. Ostrava: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště, 2009, ISBN 978-80-85034-53-0.

Kol. autorů. *Kronika českých zemí: 1250 – 1470*. Praha: Fortuna Libri, 2008, 3. vyd., ISBN 978-80-7321-399-2.

Kol. autorů. *Pět a půl století Tábořa*. Táboř: Městský národní výbor, 1970.

KORČÁK, Pavel a kol. *Táboř: Národní kulturní památka*. Praha: Panorama, 1979.

KRAJÍČ, Rudolf. *Táboř: Národní kulturní památka*. Táboř: nakl. R. Krajíc a Z. Prchlík, 1991.

STACH, Jan. *Co vyprávěly staré domy tábořské*. Táboř: Osis, 2010, ISBN: 978-80-86659-19-0.

SVATONĚ, Jaroslav. *Táboř: Městská památková rezervace*. Táboř: ARS MONUMENT, 1992, ISBN 80-901174-0-6.

ŠMAHEL, František a kol. *Dějiny Tábora: Do roku 1421*. I. díl, 1. svazek. České Budějovice: Jihočeské nakladatelství, 1988.

ŠMAHEL, František a kol. *Dějiny Tábora: Do roku 1452*. I. díl, 2. svazek. České Budějovice: Jihočeské nakladatelství, 1990.

TECL, Rudolf. *Tábor*. Praha: ČSTK-Pressfoto, 1990, ISBN 80-7046-048-2.

THIR, Karel. *Hradiště Hory Tábor: Jako pevnost v minulosti*. Tábor: Obec královského města Tábora, 1895.

THIR, Karel. *Staré domy a rodiny táborské: Na památku založení města před pěti sty léty*. I. díl. Tábor: Spořitelna města Tábora, 1920.

VLČEK, Pavel – SOMMER, Petr – FOLTÝN, Dušan. *Encyklopedie českých klášterů*. Praha: Libri, 1997, ISBN: 80-85983-17-6.

VYBÍRAL, Zdeněk. – TŘICÁTNÍK, Jan. *Tábor*. Tábor: Odbor kultury a cestovního ruchu, 1999.

ŽENÍŠKOVÁ, Magda. *Historia Conventus Taboriensis Ordinis Eremitarum Discalceatorum Sancti Augustini*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009.

Internetové zdroje

Hotový, K. (ed.). *Obnova rybníka Jordán [online]*. [cit. 11. 4. 2013], dostupné z WWW: <http://www.taborcz.eu/aktuality-souvisejici-s-projektem/d-9229/p1=9764>

Krajíc, R. Archeologický výzkum: leden 2013. *Obnova rybníka Jordán [online]*. [cit. 11. 4. 2013], dostupné z WWW: <http://www.taborcz.eu/aktuality-souvisejici-s-projektem/d-9229/p1=9764>

Monasterium.Net [online]. [cit. 13. 3. 2013], dostupné z WWW: <http://www.mom-ca.uni-koeln.de/mom/CZ/country>.